

Intro

Vogel-WERK-groep in 2013

Laatst vroeg een journalist aan mij: "wat doet de vogelwerkgroep eigenlijk, hoe is die groep herkenbaar?". Deze vraag bracht mij er toe om eens goed te verwoorden wat ons profiel en ook bestaansrecht is. Vrij vertaald zijn wij een vereniging van vogelminnende mensen die in groepsverband werk doen voor de bescherming van de in het wild voorkomende vogels in stad en land. De journalist vond dat wat haaks staan op het gegeven dat de gemiddelde vogelaar bekend staat als een solist die graag naar vogels kijkt. Daar had hij een punt. In ons verdere gesprek kon ik duidelijk maken het kijken naar vogels natuurlijk een individuele liefhebberij is, maar dat we er in groepsverband aan werken om die informatie nu en in de toekomst beschikbaar te maken voor o.a. natuurbeheer en -bescherming. Dat groepswerk doen we ook met gezamenlijke tellingen en onderzoeken, en rapportages en een scala aan excursies en activiteiten. De journalist gebruikte het hele gesprek voor een artikel in een regionale krant.

Ook in mijn 2e jaar als voorzitter, dus 2013, gaan we natuurlijk verder met datgene wat ik naar buiten heb mogen brengen. Ik weet ook dat we de resultaten regelmatig laten zien in ons visitekaartje de Vlerk, die dit jaar 30 jaar bestaat! Ook de Nationale Vogelweek begin mei biedt een mooie gelegenheid. Met de oudgedienden, de deskundigen, de hobbyisten, en zeker ook de nieuwkomers, gaan we als vogel-werk-groep daar werk van maken.

Raymond Schuurkes
voorzitter@
vogelwerkgroeparnhem.nl

Van de redactie Lars: bedankt!

Na vier jaar (2009-2013) trouwe dienst heeft Lars Soerink afscheid genomen als vormgever van de Vlerk. Een belangrijk verschil met de vormgeving van voor 2009 is dat de Vlerk niet meer wordt opgemaakt met Word, maar met Indesign. Dat geeft meer vrijheid om te spelen met de opmaak, en dat is ook goed zichtbaar geweest in de ontwikkeling van de Vlerk over de laatste vier jaar. Er zijn inmiddels al verschillende partijen buiten de vogelwerkgroep die hebben geïnformeerd hoe onze werkgroep het toch voor elkaar krijgt om zo'n mooi verenigingsblad te maken. Dat mag toch zeker als een compliment gelden voor niet alleen de redactie die het voor elkaar krijgt om goede en gevarieerde artikelen te plaatsen, maar zeker ook voor de vormgeving. Hierin is Lars leidend geweest en heeft ondergetekende ingewerkt in het gebruik van Indesign waardoor de huidige kwaliteit gewaarborgd is.

We nemen met pijn in ons hart afscheid van onze toegewijde en betrokken vormgever en wensen Lars een welbestede toekomst toe (waarover overigens geen enkele twijfel!).

Lars, namens de Vogelwerkgroep Arnhem e.o.: enorm bedankt voor je verzette werk, toewijding en lessen.

Redactie en vormgeving, Jan Schoppers,
Remco Wester en

Marc de Bont
debontmarc@googlemail.com

**Verwachte verschijningsdatum volgende
Vlerk: 15 juni 2013**

Algemene Ledenvergadering 19 maart 2013

Beste leden van de Vogelwerkgroep Arnhem e.o.,

Op dinsdag 19 maart 2013 om 20.00 uur vindt de Algemene Ledenvergadering (ALV) plaats in de Stadsboerderij Presikhaaf, gelegen aan de Ruitenberglaan 4 in Arnhem.

De definitieve agenda en bijbehorende stukken ontvangt u uiterlijk begin maart via de VWG-mail. Diegenen waarvan geen e-mailadres bekend is, kunnen de stukken opvragen via secretaris@vogelwerkgroeparnhem.nl of bellen met de secretaris. De stukken worden dan naar u toegezonden.

Als u punten wilt inbrengen dan kunt u dat doen bij de secretaris. Met name vraagt het bestuur jullie aandacht voor een opvolger voor de aftredende penningmeester. Kandidaten kunnen zich aanmelden bij de secretaris.

Na afloop van de ALV is er een informeel samenzijn van 21.45-22.15uur. Als het u niet lukt er bij te zijn horen wij dat graag van u.

Namens het bestuur,

Dick van Dorp
secretaris@vogelwerkgroeparnhem.nl

Agenda Algemene Ledenvergadering (ALV) VWG Arnhem e.o. 2013

- 1 Opening
- 2 Notulen ALV van 20 maart 2012 (zie VWG-mail 7-4-2012)
- 3 Ingekomen stukken en mededelingen
- 4 Jaarverslag Vogelwerkgroep 2012 (toelichting secretaris)
- 5 Financieel jaarverslag 2012 (toelichting penningmeester)
- 6 Verslag van de kascontrolecommissie (Hans-Jürgen Wernicke en Greta van Hoorn)
- 7 Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie Greta van Hoorn is aftredend. Het bestuur zoekt een nieuw lid voor deze commissie.
- 8 Plannen voor 2013 (op basis van Ontwikkelplan 2013-2015): toelichting voorzitter
- 9 Begroting 2013: toelichting penningmeester
- 10 Bestuursmutaties:
 - Bert Jager is aftredend als penningmeester en stelt zich niet herkiesbaar
 - Kandidaatstelling nieuwe penningmeester: open
- 11 Rondvraag en sluiting.

Vogelwerkgroep
Arnhem e.o.

De opbrengst van 30 jaar tellen en turven

In 1982 is de Vogelwerkgroep Arnhem en omstreken opgericht. Nu, in 2012, viert zij haar dertigjarig bestaan; een felicitatie waard. Ondergetekende is een van de oudgedienden die betrokken was bij de oprichting. Bij de oprichting waren er verwachtingen en doelen. Nu, zoveel jaren later, wil ik daar op terug kijken en nagaan wat er van de verwachtingen en doelen terecht is gekomen. Het motto daarbij is: wie de geschiedenis begrijpt kan op een goede wijze de toekomst in. Niets menselijk is deze auteur vreemd; het is de geschiedenis zoals ondergetekende hem heeft ervaren.

Voorgeschiedenis

Dit verhaal begint in 1970, het internationale jaar der Natuurbescherming. In dat jaar verscheen natuur en alles wat daarmee samenhangt op de politieke agenda. Landen, overheden en burgers werden gestimuleerd om de natuur in hun omgeving serieus te nemen en daar aandacht en ruimte voor te hebben. Dit resulteerde in een betere bescherming van gebieden en soorten. In Nederland begonnen Natuurmonumenten en Vogelbescherming aan de weg te timmeren; hun ledental begon te groeien en de oppervlakte gebied met een beschermd status nam gestaag toe. Als je gebieden wilt beschermen, moet je ook weten welke organismen in de gebieden huizen. Hier lag een dankbare taak voor de geïnteresseerde leek.

In het kielzog van het Natuurbeschermingsjaar 1970 ontstonden links en rechts in Europa initiatieven om de vogelbevolking van gebieden in kaart te brengen. De Engelsen waren de eerste die

een broedvogelatlas voor hun hele land tot stand brachten (Sharrock 1978) kort daarop gevolgd door de Fransen (Yeatman 1977). Nederland volgde in 1979 (Teixeira). Deze nationale projecten vormden een enorme stimulans om op lokaal niveau de krachten te bundelen om gecoördineerd en doelgericht een vogelbevolking in beeld te brengen. In Nederland ontstonden de eerste Vogelwerkgroepen. Daarnaast kregen afdelingen van KNNV en IVN een groter wordende groep vogelaars binnen hun gelederen. In dezelfde periode verschenen in ons land de eerste regionale avifauna's: Brabant (Van Erve 1969), Texel (Dijksen & Dijksen 1972), Grote Rivieren (Van den Bergh et al. 1978).

Arnhem en omstreken

In de jaren zeventig kende Arnhem een bloeiende afdeling van de KNNV. Daarnaast was er een afdeling van het IVN actief. In beide verenigingen waren mensen aanwezig met een grote belangstelling voor vogels. Eind jaren zeventig hebben zij hun krachten gebundeld en een vogelwerkgroep opgericht. Deze groep had geen enkele status, en opereerde onder de paraplu van de beide genoemde verenigingen. De Vogelwerkgroep trok vervolgens ook leden die niets met KNNV of IVN hadden. Hierdoor ontstond geleidelijk aan een vervreemding van de beide moeder-verenigingen. Dit raakte in een stroomversnelling met de start van een nieuw project van SOVON, de Atlas voor winter- en trekvogels (1979-1983) (Bekhuis et al. 1987).

Wat was er in de jaren zeventig bekend van de vogelbevolking van Arnhem en omstreken? Lang niet zoveel als tegen-

woordig. Een groot deel van de Veluwe was halverwege de jaren zeventig door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN, later via een aantal tussenstappen opgegaan in Alterra) op broedvogels geïnventariseerd. De resultaten waren vastgelegd in een boekje Broedvogels van de Veluwe (Van den Bergh 1978). Er was ook kritiek op deze publicatie; de dichtheden zouden te laag zijn. Op de Zuidwest-Veluwe was Rob Bijlsma actief. Hij verkeerde bijkans dag en nacht in het veld en bracht veel nieuwe feiten aan het licht (oa. Bijlsma 1978, 1982). Vogels van de grote rivieren was een bron van kennis omtrent het voorkomen van vogels in het riviereengebied (Van den Bergh et al. 1978). Een van de pijlers van deze laatste publicatie bestaat nog immer, de maandelijkse watervogeltelling van de grote rivieren. Door Natuurmonumenten werd in 1979 en 1980 een eerste broedvogelinventarisatie van Nationaal Park Veluwezoom uitgevoerd (Schotman 1981).

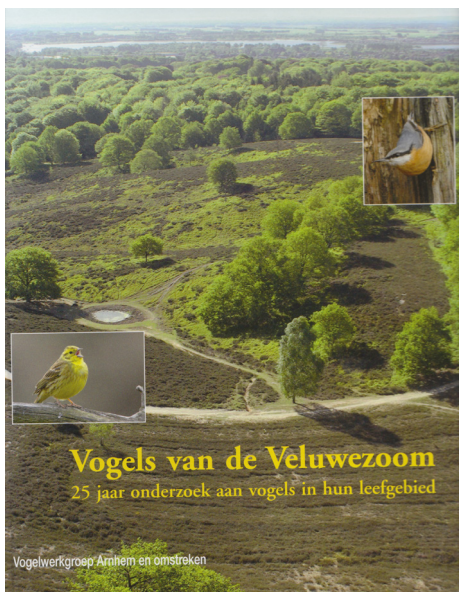
Tegen deze achtergrond van kennis kreeg de Vogelwerkgroep Arnhem vorm en inhoud. In de statuten kreeg bescherming van vogels ruime aandacht, en wij dachten dat te kunnen bereiken door veel te tellen en te turven. Op basis van gegevens konden politiek en bestuur van informatie worden voorzien, en waar nodig van replek. Zo ontstond er een cultuur waarin veldwerk gericht op het in beeld brengen van aantallen vogels en hun verspreiding de boventoon voerde. Ieder jaar werden een of meer gebieden uitgekozen om integraal te worden gekarteerd op broedvogels (proefvlakken); landgoederen langs de Veluwezoom, uiterwaarden langs Rijn en IJssel; veel gebieden kregen in de loop van de jaren gedurende één seizoen geregeld bezoek in de vroege ochtend. De reeksen

van Rozendaal en Sonsbeek kennen in deze jaren hun oorsprong (Schoppers 1998, 1999). Daarnaast was een klein gezelschap menig weekend te velde om alle schaarse broedvogelsoorten op de Zuidoost-Veluwe op kaart te krijgen: boomleeuwerik, roodborsttapuit, nachtzwaluw. De proefvlakken en de maandelijkse watervogeltellingen waren projecten waarin kennis aan de minder ervaren personen werd overgedragen.

Gegevens verzamelen is één, ze uitwerken en opschrijven is twee. Het laatste aspect was binnen de vogelwerkgroep van meet af aan minstens zo sterk vertegenwoordigd als het eerste. In de eerste jaren werd van alle inventarisaties een rapport gemaakt. De resultaten van kleinere onderzoeken kregen een plek in het jaarverslag. Zo kon de vergaarde kennis met een groter publiek worden gedeeld. Reeds een jaar na de oprichting concludeerde het bestuur dat er dermate veel werd geschreven en viel te schrijven, dat het de moeite loonde een tijdschrift te beginnen. En daarmee was de geboorte van de Vlerk in 1983 een feit.

Een beeld opbouwen van de vogelbevolking

Begin jaren tachtig werd een beeld opgebouwd van de vogelbevolking van Arnhem en omstreken. Van de Zuidoost-Veluwe verschenen twee rapporten met stippenkaarten en een toelichtende tekst: de laatste korhoeders, de opmars van roofvogels, een ongekend aantal tapuiten en boomleeuweriken, de eerste raven. Het is allemaal vastgelegd (Lensink et al. 1982, 1983). Langs de rivieren waren grote groepen ganzen nog een winters fenomeen; vanaf eind november ging de blik naar het oosten; daar moesten de ganzen vandaan komen. Een fenomeen dat in deze jaren ook een

opmars begon: trekvogels tellen. Onder de hoede van de Landelijke Werkgroep Vogeltrekten (LWVT) was de VWG een tijdje twee telposten rijk: één aan de noordzijde van Arnhem en één bij Dieren. Door tellingen van trekkende vogels sterk gestandaardiseerd en frequent uit te voeren, kregen we een beeld van timing en omvang van de dagtrek over de regio en de verschillen tussen een bosrijk landschap als de Veluwe en meer open agrarisch en waterrijk gebied als het IJsseldal. In deze jaren genoot de telpost Arnhem landelijke bekendheid; niet zozeer door de aantallen vogels die werden genoteerd, maar door de enorme discipline waarmee tellingen iedere ochtend werden uitgevoerd en de methodieken die werden ontwikkeld om de gegevens te bewerken en te presenteren (Kwak & Lensink 1983, Kwak & Lensink 1985). De inzichten die hiermee werden opgedaan, hebben later een toepassing gekregen in Vogeltrek over Nederland (Lensink et al. 2003). In 2003 zijn de laatste tellingen bij Arnhem uitgevoerd.

In de jaren vijftig en zestig hadden roofvogels, aalscholvers, reigers en roeken veel veren moeten laten als gevolg van te hoge concentraties pcb's en andere giftige stoffen. Uiteindelijk hoopten deze stoffen zich aan het einde van de voedselketen in deze soorten op en leidden onder meer tot een verminderd broedsucces door eibrek. In de jaren zeventig kwam er een verbod op de meeste van deze stoffen en trad een herstel op. Daarnaast werden de gevolgen zichtbaar van grootschalige herinrichting van Nederland onder de noemer van ruilverkaveling (tegenwoordig omgevormd tot landinrichting en plattelandsontwikkeling). Het kwam er op neer dat het buitengebied geschikt gemaakt werd voor een meer intensieve bedrijfsvoering door boeren; een betere drooglegging en grotere percelen. Voor andere belangen in het buitengebied was weinig oog. In de vogelbevolking van het agrarisch landschap traden grote veranderingen op, of beter gezegd, een grote verarming. De berichten over een achteruitgang van weidevogels waren alarmerend (oa. Schoppers 1997). Wij zaten derhalve in roerige tijden en waren daarvan getuige. Door te blijven tellen, ieder jaar vaste gebieden op dezelfde wijze, konden we de ontwikkelingen vastleggen en hielden een vinger aan de pols. Ondertussen groeide de berg gegevens gestaag: in alle perioden van het jaar werden tellingen uitgevoerd. Zomer, winter, broedvogels, trekvogels, wintervogels, alles kwam aan snee. Daarmee ontstonden ook de eerste ideeën over een eigen avifauna; de vogelbevolking van Arnhem en omstreken in beeld gebracht. Voor het zover was moesten er nog wel een paar gaten worden gedicht: nog niet uit alle delen van het werkgebied was voldoende informatie beschikbaar, met

als meest pregnante lacune de Rijnstrangen. In opdracht van Natuurmonumenten was in 1985 het Montferland al geïnventariseerd. In 1988 is een seizoen lang rond gekeken in de Liemers en de Rijnstrangen. Door deze actie kreeg de begrenzing van de oostzijde van het werkgebied vorm.

Alle gegevens die tot 1990 waren verzameld over broedvogels en niet-broedvogels hebben een plaats gekregen in de Vogels in het Hart van Gelderland uit 1993. Dit was de eerste avifauna die op basis van tellingen een beeld wilde geven van het voorkomen gedurende een heel jaar. Tegelijkertijd was het een van de laatste regionale boekwerken dat niet werd opgefleurd met kleurenfoto's. De gegevens van de trektellingen bij Arnhem en Dieren verschenen enkele jaren later in een apart boekje; nog saaier en nog meer zwart-wit. Alles wat we wisten stond op papier. Vooral de verspreiding en talrijkheid van soorten in het werkgebied was goed in beeld gekomen. Dan rijst de vraag hoe het soorten zal vergaan, welke veranderingen in aantallen en verspreiding lagen in het verschieft?

Volgen van ontwikkelingen

In de nadagen van de telpost Arnhem begon het trektellen in Nederland aan een tweede jeugd. De LWVT was ter ziele en kreeg een opvolger onder de naam trektellen.nl. Waar de LWVT was groot geworden met formulieren en zakjapanner, werd het de tellers makkelijk gemaakt door gegevens online in te zamelen. Binnen de VWG Arnhem verschoof de aandacht van zangvogeltrek in de vroege ochtend naar roofvogeltrek gedurende de dag. De Eltenberg bleek een hotspot voor trekkende roofvogels. Vooral bij lichte tegenwind

kunnen roofvogels op luchtstromen die tegen de berg op omhoog gaan, snel hoogte winnen (Schoppers 2002), om vervolgens vrijwel kosteloos het Rijndal over te steken naar de Stuwwal van Nijmegen.

De Vogelwerkgroep heeft zich sinds haar eerste bestaan ingezet voor een aantal trajecten van de watervogeltellingen: Arnhem-Zutphen en Zutphen-Deventer; later kwam daar een traject van de Rijn bij. De tellingen langs de rivieren lopen sinds begin jaren zeventig, dat is bijna veertig jaar. Wat is er veel veranderd. De ganzen zijn enorm in aantal toegenomen, de periode dat bijvoorbeeld kolganzen hier zijn, is uitgebreid van eind november-maart tot begin oktober-maart. Daarnaast hebben zich sinds begin jaren tachtig maar liefst 6 soorten ganzen als broedvogel langs de rivieren (binnen het werkgebied) gevestigd: grauwe gans, nijlgans, kolgans, brandgans, Canadese gans, Indische Gans. Iedere dag kunnen in grote delen van het werkgebied meerdere soorten ganzen worden gezien. Dat zou het in 1980 goed gedaan hebben als een fabeltje aan de borreltafel.

Waar de VWG ooit begon met broedvogelonderzoek in proefvlakken die eenmalige werden onderzocht, kwam het volgen van de ontwikkelingen in een enkel proefvlak in de jaren tachtig in zwang. In deze jaren werd het Broedvogel-Monitoring-Project geboren. Bij Arnhem werd Park Roozendaal tot het vaste ijkpunt verheven; hier heeft menig lid zijn eerste schreden op het BMP gedaan. De laatste grote actie voor de Avifauna, de inventarisatie van de Rijnstrangen, kreeg in de jaren daarna een vervolg. Met de collegae van de VWG Nijmegen was dit de aanleiding om de gehele Gelderse Poort

jaarlijks te onderzoeken op broedvogels. Zo is in de Westelijke Rijnstrangen in 2012 voor de vierde keer sinds 1988 een woudaapje vastgesteld. Ook op de ZO-Veluwe worden nog ieder voorjaar aanzienlijke oppervlakten onderzocht op het voorkomen van de schaarse broedvogelsoorten.

De wintermaanden zijn niet de meest aangename om naar buiten te gaan. De bossen, zeker op de Veluwe, zijn dan gevuld met kleine geluiden, de heidevelden zijn met recht groot en stil. Veel soorten proberen te overleven en geven daar weinig ruchtbaarheid aan. Mezen, goudhaantjes, spechten, vinken en kepen; zij vormen het hoofdbestanddeel van een PTT-route op de Veluwe. Ook van deze soorten weten we inmiddels al vele jaren hoe aantallen zich ontwikkelen. Als het net aan routes dicht genoeg is, kunnen op basis van de 20 telpunten per route relatieve dichtheden worden berekend; in de rijkere bossen langs de Velwezoom zijn in de winter dichter bevolkt dan de armere bossen bovenop het massief. Mooie voorbeelden zijn te vinden in Schoppers et al. 2008.

Veel van de tellingen als hiervoor beschreven worden uitgevoerd binnen het raamwerk van het meetnet van Sovon. Dat meetnet is erop gericht de ontwikkelingen in de vogelstand in Nederland en haar regio's te volgen. Rondom Arnhem wordt echter dermate veel geteld, dat op basis van de gegevens ook de trend in ons werkgebied goed kan worden gevolgd.

Aankomen in het voorjaar

Het voorjaar kent vele onbekenden en zekerheden tegelijkertijd. Alle Afrikagangers keren hoe dan ook terug uit hun zuidelijke

winterverblijf en de volgorde waarin is ieder jaar min of meer hetzelfde, de vraag is alleen op welk moment worden de eerste gezien; dat is ieder jaar net even anders. Vanaf eind jaren zeventig vullen de leden ieder voorjaar de waarnemingen van hun eerste tiftjaf, zwartkop en andere soorten op het fenologieformulier in. Dit onderzoek loopt nog steeds en kent ieder voorjaar weer een grote schare deelnemers. Aan de reeks waarnemingen vallen trends te ontdekken. Het klimaat verandert en daarmee ook de aankomst van soorten vanuit het zuiden. Ze komen tegenwoordig tot meer dan een week eerder uit het zuiden. Een deel van de soorten blijft steevast op hetzelfde tijdstip arriveren. Die krijgen vervolgens een probleem met de voedselvoorziening voor hun jongen. Menig rups of insect kent tegenwoordig een cyclus die een tot twee weken eerder in het voorjaar valt dan enkele decennia geleden. Bonte vliegenvangers kwamen zo in de problemen, de piek in rupsen valt steeds vroeger terwijl de aanvang van het broedseizoen alhier niet veranderde. Vooral de Bonte vliegenvangers die in loofbos broeden kunnen door de verschuiving van de rupsenpiek, onvolgende voedsel voor hun jongen vergaren. De reproductieve output gaat hierdoor omlaag. Dit leidt tot een afname onder bonte vliegenvangers in loofbossen. De fenologie-reeks van de VWG Arnhem heeft gefigureerd in een publicatie in het vooraanstaande tijdschrift Nature. Hierin zijn veranderingen in het klimaat in verband gebracht met veranderingen in het insectenleven en de gevolgen voor vogels (Both et al. 2002).

Evaluatie van een geschiedenis

Sinds de oprichting van de Vogelwerkgroep stond en staat de bescherming van vogels

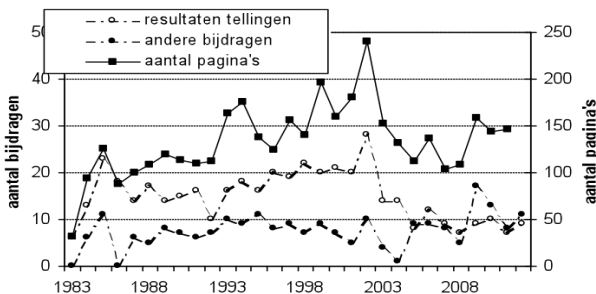
centraal. Dit doel zou bereikt worden door de vogelbevolking van Arnhem en omstreken te onderzoeken, daar over te publiceren en de resultaten waar mogelijk in te brengen in besluitvormingsprocessen.

Uit het voorgaande volgt dat het aan vergaren van informatie over vogels niet heeft ontbroken; langs vele wegen en met verschillende methodieken is en wordt de vogelbevolking steeds weer en steeds vollediger in beeld gebracht. Een deel van de inzichten is samengevat in publicaties als *Vogels in het Hart van Gelderland* (Lensink 1993), *33 Koperwieken ZW 4* (Lensink 1996), *Vogels van de Veluwezoom* (Schoppers et al. 2008). De nieuwste loot is in aantocht met een overzicht van alles wat schaars en zeldzaam is, maar evenzo goed zijn patronen in de tijd en de ruimte kent (Kwint & Poelmans in voorbereiding). Daarnaast mocht in de *Vlerk* menig bewerking van het materiaal verschijnen. Daarmee hebben we met recht vingers aan de pols gehouden en daar kond van gedaan. De achteruitgang van een groot aantal soorten, vooral in het agrarisch landschap, hebben we niet kunnen

stoppen. Wel hebben we bijgedragen in een groter besef van toe en afname van soorten.

De *Vlerk* bestaat bijna 30 jaar. Aan de inhoud van het blad kan redelijk worden afgeleid waar de aandacht van actieve leden naar uitgaat. Na een eerste jaargang met het nulnummer en een jaargang met drie afleveringen, verschenen vanaf 1985 ieder jaar vier nummers. Opgeteld neemt het aantal bedrukte pagina's de eerste twintig jaar geleidelijk aan ieder jaar toe; het aantal pagina's houdt ongeveer gelijke tred met het aantal leden (maar dat is toeval). Daarna zakt het in om rond 150 te stabiliseren. In de aard van de bijdrage zien we ook een trend. Tot direct na de eeuwwisseling bestond een aanzienlijk deel van de *Vlerk* uit bijdragen die op het voorkomen van vogels ingingen en de vele tellingen als uitgangpunt hadden. Over broedvogels is het meest geschreven, of de bevolking in een gebied, of een enkele soort in een groot gebied of een zeldzaamheid. De eerste jaren werd nog geschreven over roofvogeltellingen in de winter; die kwamen ten einde. De nieuwste loot gaat in op leuke ringterugmeldingen in het werkgebied. Tien

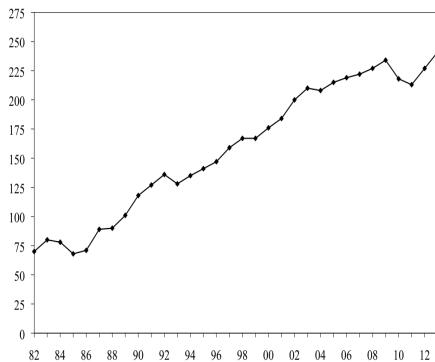
Figuur 1 Aantal gedrukte pagina's in de jaargangen Vlerk sinds 1983, aantal bijdragen met resultaten gebaseerd op tellen en turen (roofvogeltellingen, broedvogeltellingen, watervogeltellingen, losse waarnemingen, trekellingen, slaapplaatstellingen, ptt-tellingen, ringonderzoek, nestkastonderzoek) en bijdragen niet gebaseerd op tellen en turven (excursieverslagen, anecdotes, opinies, etc). Mededelingen, oproepen, agenda's, verslagen bijeenkomsten buiten beschouwing gelaten.

jaar geleden is met regelmaat aandacht gegeven aan slaappleaen: meeuwen, groenlingen, eksters. Het waarnemingenarchief heeft ook veel pennenvruchten opgeleverd: overzichten van waarnemingen in recente maanden en uitwerkingen van alle materiaal van een enkele soort. De grote constante in 30 jaar Vlerk is de jaarlijkse bijdrage van Jos Pilzecker die de aankomst van de zomervogels beschrijft en duidt; een eenvoudige en zeer succesvolle activiteit van de VWG: invullen van de voorjaarsfenologie. Na 2002 neemt het aantal bijdragen in de Vlerk die gebaseerd is op tellingen en waarnemingen af, terwijl het aantal bijdragen met een vluchtig of luchtig karakter toeneemt. Wat is er gebeurd?

- Weten we alles?: nee, de vogelbevolking verandert nog immer en daar valt een hoop over te zeggen.
- Zijn we schrijfmoe?: als ik zie hoeveel belangstelling er was om mee te werken aan de aanstaande publicatie over de waarnemingen uit het waarnemingenarchief, dan denk ik dat het antwoord nee is.
- Is een verenigingsblad uit de tijd?: een papieren medium is ouderwets dat wel. Waar

Figuur 2 Aantal leden van de VWG Arnhem vanaf 1982. (Bron H. Tamerius, ledenadministratie VWG Arnhem)

nieuwe media uitmunten in luchtigheid en vluchtigheid, gaat de Vlerk mee in die richting; als de Vlerk niet meer van deze tijd zou zijn, zou ik een tegengestelde trend tussen nieuwe en oude media verwachten, met luchtigheid op de digitale snelweg en gedegen verhalen op papier.

- Veranderen de motieven van leden om lid en actief te zijn in de Vogelwerkgroep?: geen idee, daarvoor sta ik te veel langs de zijlijn, en niet alleen door een woonplaats buiten het werkgebied.

De mensen

Van meet af aan is de VWG een bloeiende vereniging geweest. Daarin hebben een aantal factoren een belangrijke rol gespeeld. Vanaf de jaren zeventig was de Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School in Velp gevestigd (tegenwoordig Hoge School Larenstein). Door de groene aard van de opleiding zaten hier ook vogelaars tussen. Sommigen waren alleen tijdens hun studie lid, enkele al decennia (waaronder deze auteur). Daarnaast was Sovon in de jaren tachtig gehuisvest bij het toenmalige Rijksinstituut voor de Natuurbeheer te Arnhem. Enkele medewerkers van Sovon waren lid van de VWG en leden van de VWG deden vrijwilligers werk bij Sovon. In 1987 is Sovon verhuisd naar Beek-Ubbergen. Maar de VWG bleef gevoed door kennis vanuit deze organisatie, en een aantal leden heeft daar uiteindelijk betaald emplooi gevonden. In 2008 is de Vogelwerkgroep Arnhem door Sovon als haar kweekvijver van talent geroemd (Sarís 2008). Een groter compliment kon de VWG niet krijgen. Binnen de Landelijke Werkgroep Vogeltrekellen hebben leden van Arnhem altijd een belangrijke rol gespeeld; zij droegen hun kennis en kunde over aan andere groepen in het land;

omgekeerd nieuwtjes van elders gingen snel rond. Mensen die in dit beschreven proces een rol hebben gespeeld, hebben vrijwel alle een beroepsmatige affiniteit met vogels (gekregen).

Voor veel leden is het bezig zijn met vogels toch vooral hobby in de vrije uren. De basis en de naam van de VWG waren van meet af aan stevig en goed. Steeds weer verschenen er nieuwe leden. Het bed was gespreid, de activiteiten veelzijdig, mogelijkheden om op laag of hoog niveau mee te draaien genoeg. Het aantal leden is sinds de oprichting ongeveer verdrievoudigd, van rond de 75 naar meer dan 225. De laatste jaren lijkt de groei af te vlakken. De financiële bijdrage lijkt me hiervoor geen verklaring, maar welke wel?

Slot

Voor het bestuur ligt er een dankbare taak om vorm en richting te geven in de verdere ontplooiing van de Vogelwerkgroep. Met alle activiteiten die de afgelopen 35 jaar zijn uitgevoerd, ligt er een goede basis voor de toekomst. Tellen & turven kan op vele manieren; er is een breed aanbod met voor ieder wat wils. Belangrijk is dat kennis over vogels, in het bijzonder de bevindingen in het werkgebied, worden gedeeld. Mag de toekomst van de VWG een vorm hebben waardoor er steeds weer pennenvruchten verschijnen, de verzamelde gegevens worden gebruikt in beleid en beheer, zodat de leefomgeving voor vogels van voldoende kwaliteit blijft. Wie o wie; pakt een soort, een gebied, een periode in het jaar bij de kop en schrijft daar een bijdrage over voor de Vlerk?

Rob Lensink

Dankwoord

Norbert Kwint en Arjen Poelmans lazen een eerdere versie van deze bijdrage, en kraakten met mij een enkele noot; waarvoor dank.

Literatuur

Anonymus 1981. Jaarverslag VWG Arnhem 1981. Rapport, VWG Arnhem eo, Arnhem.

Anonymus 1982. Jaarverslag VWG Arnhem 1982. Rapport, VWG Arnhem eo, Arnhem.

Bekhuis J., A.J. van Dijk, F. Hustings, R.G. Bijlsma, R. Lensink & F. Saris. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.

Bijlsma R.G. 1978. Het voorkomen van de Duinpieper *Anthus campestris* op de Zuidwest-Veluwe, Nederland, deel 1, broedtijd. *Limosa* 51: 122-131.

Bijlsma R.G. 1982. Kruisbekken *Loxia curvirostra* op de Zuidwest-Veluwe. *Limosa* 55: 85-92.

Dijksen A.J. & L.J. Dijksen 1972. Texel, vogeleiland. Thieme, Zutphen.

Kwak R. & R. Lensink 1983. De trek over de telpost Hoge Erf te Arnhem in 1982 en methodieken voor het bewerken voor telresultaten. Rapport, LWVT, Arnhem.

Kwint N. & H. Sierdsema 1997. Van Roze Pelikaan tot Kruisbek; bewerking van het waarnemingenarchief van de Vogelwerkgroep Arnhem. Rapport, VWG Arnhem, Arnhem.

Lensink R. & R. Kwak 1985. Vogeltrek over Arnhem in 1983 met een samenvatting over de periode 1981-83 en methodieken voor het bewerken van telmateriaal; d1 & d2. Rapporten, LWVT, Arnhem.

- Lensink R., H. van Gasteren, F. Hustings, G. van Duin, L. Linnartz, C. Witkamp & F. Vogelzang 2003. Vogeltrek over Nederland 1979-1993. Schuit & Co., Haarlem.
- Lensink R. 1982. Broedvogels van de Zuidoost-Veluwe in 1982. Rapport, VWG Arnhem eo., Arnhem.
- Lensink R. 1983. Broedvogels van de Zuidoost-Veluwe in 1983. Rapport, VWG Arnhem eo., Arnhem.
- Lensink R. 1993. Vogels in het Hart van Gelderland. KNNV, Utrecht.
- Lensink R. 1997. 33 Koperwieken ZW 4; vogeltrek in het binnenland. Wetenschappelijke mededeling 217. KNNV, Utrecht.
- Pilzecker J. 2012. Fenologie 2011, een warm en opnieuw vroeg voorjaar. *Vlerk* 29: 12-17.
- Saris F. 2008. Over de relatie tussen Arnhemse vogelaars (m/v) en bosloopekevers. *Sovonnieuws* 21: 2.
- Schoppers J. 1997. De Grutto *Limosa limosa* als broedvogel in het Hart van Gelderland. *Vlerk* 14: 94-101.
- Schoppers J. 1998. 15 jaar broedvogelonderzoek Park Rozendaal. *Vlerk* 15: 37-40.
- Schoppers J. 1999. Sonsbeek in Vogelvlucht. Broedvogels van Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. Stichting Projekt, Arnhem.
- Schoppers J. 2002. Najaarstrek van roofvogels over de Elterberg 1996-2001. Rapport 2002/01, VWG Arnhem, Arnhem.
- Schoppers J., H. Sierdsema, C. de Vaan & P. Verburg (red.) 2008. Vogels van de Veluwezoom; 25 jaar onderzoek aan vogels in hun leefgebied. VWG Arnhem eo, Arnhem.
- Schotman A. 1981. Broedvogels van Nationaal Park Veluwezoom. Rapport, Natuurmonumenten, 's Graveland.
- Sharrock J.T.R. 1978. Atlas of breeding birds in Britain and Ireland. Poyser, Carlton.
- Teixeira R.M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's Graveland.
- Van den Bergh L.J.M., W.G. Gerritse, W.H.A. Hekking, P.G.M.J. Keij & F. Kuyk 1978. Vogels van de Grote Rivieren. Spectrum, Utrecht
- Van den Bergh L.J.M. 1978. Broedvogels van de Veluwe. Mededelingen KNNV nr. 128, KNNV-uitgeverij, Hoogwoud
- Van Erve F. 1969. Vogels van Brabant. Van Gorkum, Assen.
- Yeatman L. 1976. Atlas des oiseaux nicheurs de France 1970-1975. Societe Ornithologique de France, Paris.

Fenologie 2012, de laten zijn laat

Inleiding

Grote verschuivingen van temperatuur in de winter- en voorjaarsmaanden maken 2012 tot een interessant fenologiejaar. De landelijk vermelde late aankomsten van Afrikagangers lijken bij ons alleen voor het eind van het seizoen op te gaan. Van half maart tot half april arriveren veel soorten juist vroeg. Ook dit jaar leveren een behoorlijk aantal leden gegevens aan.

Het weer

Algemeen

De winter was zacht, op een opmerkelijke koudegolf na. December was de op vier na zachtste december sinds 1901. Ook januari was een zachte maand. Van eind januari tot 12 februari werd voor het eerst in vijftien jaar in De Bilt een koudegolf opgetekend. Na een opvallend warme maartmaand werden april en de eerste helft van mei juist koel en nat. Half mei werd het fraai lenteweer.

Januari

De maand was zacht, in Leuvenheim 2 graden warmer dan gemiddeld. Met 25% meer neerslag was het ook nat. Midden van de maand kende een wat koudere, droge periode en eind van de maand viel de winter echt in.

Februari

Grote contrasten tussen eerste en tweede deel van de maand. De temperatuur varieerde meer dan 30 graden! De eerste twaalf dagen was sprake van een koudegolf, met op de 4e in Deelen -20,2 en begin van de maand wat sneeuw. Na de ijzel en gladheid op de 12e kwamen juist hoge temperaturen voor. De neerslag was gering,

minder dan een derde van normaal.

Maart

Een extreem zachte maand, derde plaats sinds ruim een eeuw. Begin derde decade in Leuvenheim drie dagen van 19 graden op rij! In deze periode vaak wind uit noordelijke richtingen.

April

Vrijwel dezelfde gemiddelde temperatuur als maart en daarmee juist vrij koud (veel vorstdagen nog) en ook nat. Veelal gunstige windrichtingen voor trekkers in onze regio.

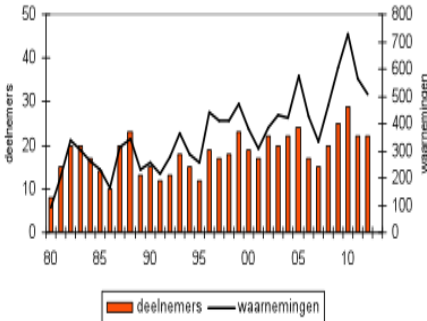
Mei

De eerste helft was somber en koel, het tweede deel juist fraai en zonnig lenteweer, met twee dagen boven de 30 graden. (Bron: KNMI)

De aantallen

Net als vorig jaar zijn er 22 lijsten binnengekomen, zowel digitaal als handgeschreven. Na het opschonen van de gebruikelijke 10% 'vervuiling' (te late en dubbelwaarnemingen, buiten het werkgebied), blijven dit jaar 506 data over om mee te gaan rekenen. Qua aantal staat 2012 hiermee op de vijfde plaats in 33 jaar fenologie. Het gemiddelde van 23,0 waarnemingen per lijst is vrij hoog.

Enkele soorten springen er uit met relatief hoge aantallen, zoals Tapuit (de laatste jaren duidelijk in de lift in de fenologie) en Spotvogel. Lage aantallen vinden we bij de soorten die bijna elk jaar in de achterhoede eindigen: Zomertortel en Grote Karekiet. Het aantal bij de Grauwe Vliegenvanger lijkt ook weer laag, maar daar speelt hetzelfde

Figuur 1: Aantal deelnemers en waarnemingen per jaar

probleem als afgelopen jaren, namelijk dat bijna de helft van de binnengekomen data na de datumgrens ligt. Het lijkt de moeite waard om te onderzoeken of er echt sprake is van een ander patroon, maar dan moeten alle formulieren van 33 jaar opnieuw worden bekeken! Misschien leuk voor een apart artikeltje?

Eerste waarnemingen

Vier soorten laten een aller-vroegste eerste vogel optekenen: Kleine Plevier, Groenpootruiter (zes dagen vóór de vroegste), Boompieper en Kleine Karekiet, opvallend

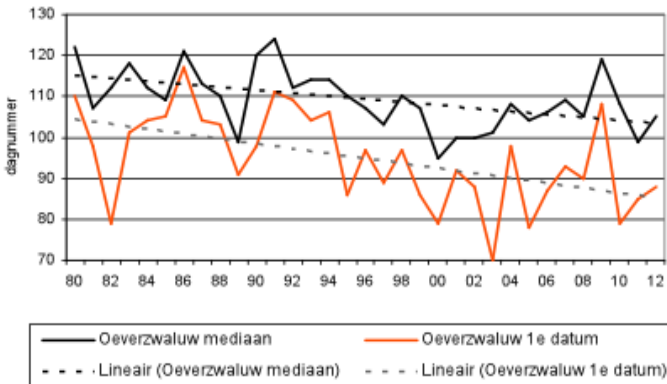
genoeg allemaal met een datum in maart of de eerste dagen van april. Ook het Witgatje noteert een soort vroegste datum, maar dat komt doordat de winterwaarnemingen dit jaar doorliepen in de trekperiode.....

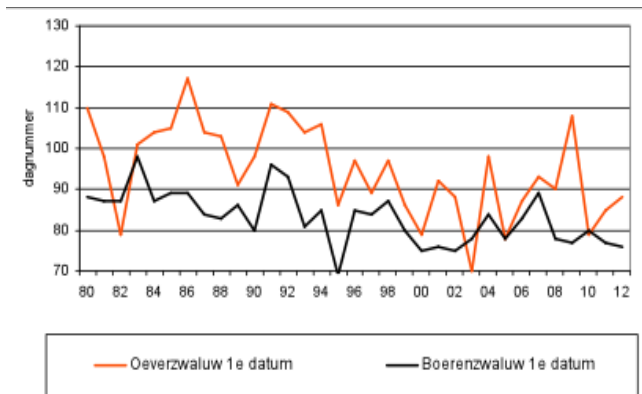
Naast deze recordvroegste datums waren er ook nog 7 soorten met een vroege waarneming, namelijk Oeverloper, Zwarte Stern, Gier-, Boeren- en Oeverzwaluw, Sprinkhaanzanger en Rietzanger. Net als vorig jaar arriveert een kwart van de soorten dus vroeg.

Alleen de eerste Bosrietzanger staat ná de standaarddeviatie uit de periode '80-'97. Maar de eerste op de VWG-site is juist extreem vroeg! De data op de Natuurkalendar (slechts 15 over heel Nederland!) liggen in de normale periode.

De Oeverzwaluw laat een duidelijke vervroeging in aankomst zien. Als je de trendlijnen aanhoudt gaat het bij de mediane datum om ruim een week en voor de eerste vogels zelfs om meer dan twee weken. Daarbij speelt wel een factor onzekerheid mee door de relatief lage trefkans van de Oeverzwaluw vergeleken met bijvoorbeeld de Boerenzwaluw. Greta van Hoorn rangschikt de Boeren-

Figuur 2: Aankomstpatroon Oeverzwaluw met trendlijnen (dag 90 = 31 maart)

Figuur 3: Vergelijking 1e datum Oeverzwaluw en Boerenzwaluw (dag 90 = 31 maart)

zwaluw onder haar ‘woon-werksoorten’, terwijl je voor de Oeverzwaluw vaak naar een meer specifiek biotoop toe moet. Dit zou een reden voor het verschil kunnen zijn van de grotere fluctuaties die de Oeverzwaluw laat zien in figuur 3.

Erste datum van de VWG-site

Maar drie soorten kennen op de VWG-site een latere datum dan in de ingezonden lijsten, waarvan alleen de Boompieper met 14 dagen later opvalt. Bij vijftien van de 39 soorten staat dezelfde datum. Bij tweederde van de soorten waar de datum van de site vroeger is, scheelt het slechts enkele dagen. Op zich logisch als je beseft dat er veel meer mensen gebruik maken van de site! Bij vier soorten gaat het op de site om echte uitschieters, zoals de eerste Nachtegaal, die een dag eerder staat dan de vroegste uit 33 jaar fenologielijsten. En de eerste Bosrietzanger en Huiszwaluw op de site zijn maar drie dagen later dan ‘onze’ vroegste.

Mediane datums

Bij de medianen zijn er meer late soorten dan bij de eerste datums. Zeven namelijk, waarvan twee nog nooit zo laat waren:

Wielewaal (door te weinig gegevens?) en Bosrietzanger. In beide gevallen gaat het om soorten die laat in het seizoen arriveren, net als de verlate medianen van Tortel, Grauwe Vlieg en Wespendif. De Grutto is de enige vroeg aankomende soort die als geheel laat is in 2012.

Acht soorten kennen juist een vroege mediaan, waarvan de Zwartkop de vroegste in de 33 jaar. Bijna alle vroege soorten hebben een mediane datum in de tweede helft van maart.

Invloed van het weer

Als je figuur 4 bekijkt, blijkt dat de omstandigheden voor veel soorten tussen half maart en de eerste dagen van april gunstig moeten zijn geweest. Dat klopt, want het was de op twee na warmste maart uit de afgelopen honderd jaar! De koude april en eerste helft van mei zie je weerspiegeld in de zwarte stippen van de late soorten aan het einde van het seizoen.

Signalen dat trekvogels uit Afrika dit jaar laat zouden zijn door ongunstig weer en droogte in de Sahel (Natuurbericht Sovon/ Natuurkalender 22-6-2012; Sovon-Nieuws nr.3-2012) lijkt in onze waarnemingen alleen

soort	'80-'10	'80-'97	2012					VWG-site
	eerste datum	gem. eerste	gem. mediaan	eerste datum	mediaan	n		
Zomertaling	27-feb	24-mrt	04-apr	16-mrt (2x)	22-mrt V	10	-3	
Wespendief	28-mrt	23-apr	02-mei	29-apr	15-mei L	7	0	
Boomvalk	02-mrt	11-apr	26-apr	30-mrt	29-apr	8	-3	
Scholekster	(1-jan)	24-jan	01-mrt	14-jan	02-mrt	15		
Kleine Plevier	05-mrt	25-mrt	13-apr	3-mrt V	29-mrt V	14	0	
Grutto	27-jan	18-feb	06-mrt	22-feb	14-mrt L	14	0	
Zwarte Ruiter	02-feb	04-apr	21-apr	04-mrt	25-mrt	6		
Tureluur	26-jan	09-mrt	22-mrt	04-mrt	16-mrt V	15		
Groenpootruiter	23-mrt	15-apr	24-apr	17-mrt V	14-apr	8	0	
Witgatje	09-feb	04-mrt	30-mrt	(14-jan V)	(18-mrt V)	14+	0	
Bosruiter	07-apr	26-apr	04-mei	27-apr	30-apr	5	-3	
Oeverloper	14-mrt	11-apr	22-apr	24-mrt V	14-apr V	11		
Visdief	24-mrt	15-apr	24-apr	12-apr (2x)	21-apr	15	-1	
Zwarte Stern	03-apr	24-apr	30-apr	14-apr V	30-apr	9	-2	
Zomertortel	19-mrt	23-apr	04-mei	02-mei	12-mei L	3	0	
Koekoek	29-mrt	17-apr	26-apr	11-apr	25-apr	13	-2	
Gierzwaluw	03-apr	20-apr	29-apr	11-apr V	28-apr	20	0	
Boerenzwaluw	16-mrt	27-mrt	08-apr	17-mrt V	06-apr	20	0	
Huizswaluw	28-mrt	14-apr	23-apr	13-apr	28-apr	13	-14	
Oeverzwaluw	20-mrt	11-apr	23-apr	29-mrt V	15-apr V	12	0	
Boompieper	03-mrt	22-mrt	08-apr	2-mrt V	14-apr	13	14	
Gele Kwikstaart	23-feb	28-mrt	15-apr	05-apr	13-apr	15	-5	
Tapuit	26-mrt	06-apr	19-apr	06-apr	30-apr L	12+	-5	
Blauwborst	17-mrt	26-mrt	10-apr	23-mrt (2x)	06-apr	9	-3	
Roodborsttapuit	14-feb	10-mrt	25-mrt	02-mrt	17-mrt	14		
Paapje	14-mrt	19-apr	29-apr	28-mrt (2x)	02-mei	5	0	
Gekraagde Roodst.	24-mrt	07-apr	21-apr	13-apr	23-apr	13	-7	
Zwarte Roodstaart	26-jan	17-mrt	01-apr	16-mrt (2x)	31-mrt	16	-19	
Nachtegaal	15-apr	24-apr	01-mei	28-apr (2x)	01-mei	7	-14	
Sprinkhaanzanger	08-apr	20-apr	25-apr	12-apr V	30-apr	7	-1	
Rietzanger	02-apr	24-apr	26-apr	5-apr V	23-apr	5	0	
Bosrietzanger	15-apr	27-apr	09-mei	4-mei (2x) L	19-mei L	10	-16	
Kleine Karekiet	03-apr	30-apr	09-mei	2-apr V	01-mei	13	4	
Grote Karekiet	10-apr	27-apr	09-mei	06-mei	08-mei	3	-15	
Spotvogel	14-apr	02-mei	14-mei	01-mei	17-mei	10	0	
Zwartkop	26-feb	30-mrt	12-apr	24-mrt	1-apr V	18	-20	
Tuinfluit	28-mrt	14-apr	28-apr	14-apr	30-apr	15	2	
Grasmus	08-apr	20-apr	29-apr	13-par (3x)	20-apr V	12	-1	
Braamsluiper	19-mrt	12-apr	25-apr	12-apr	28-apr	13	0	
Fitis	01-mrt	26-mrt	07-apr	23-mrt	06-apr	18	-1	
Tjiftjaf	09-feb	08-mrt	19-mrt	07-mrt	16-mrt	19	(19-jan)	
Fluiter	05-apr	21-apr	29-apr	21-apr (2x)	23-apr V	7	0	
Grauwe Vliegenv.	01-apr	26-apr	04-mei	30-apr	12-mei L	5	-2	
Bonte Vliegenv.	25-mrt	15-apr	25-apr	20-apr	25-apr	10	-12	
Wielewaal	24-apr	04-mei	10-mei	30-apr	27-mei L	5	0	

Tabel 1: Fenologie 2012

<i>gem. eerste</i>	= <i>gemiddelde eerste datum</i>
<i>gem. mediaan</i>	= <i>gemiddelde mediane datum</i>
<i>mediaan</i>	= <i>mediane datum, de datum waarop 50% van de gegevens binnen is</i>
<i>N</i>	= <i>aantal waarnemingen</i>
<i>VWG-site</i>	= <i>aantal dagen verschil van vroegste waarneming op de VWG-site</i>
<i>6-mrt "</i>	= <i>op site vroegere datum dan op de lijsten</i>
<i>6-mrt V of 6-mrt L</i>	= <i>opvallend vroege resp. late datum (buiten de standaarddeviatie)</i>
<i>12+ of 12-</i>	= <i>opvallend hoog resp. laag aantal</i>
<i>6-mrt V of 6-mrt L of 12+</i>	= <i>nieuw 'record'</i>

Verslag van Heidewandeling op zondag 20 januari

Om 10.00 uur 's morgens stonden zeven vogelaars klaar om te gaan wandelen op de hei. De velden waren wit, de temperatuur was ongeveer minus 5 graden en de wind blies met windkracht 4 uit oostelijke richting. Toch leek het weer voor de vogels een groter probleem dan voor de vogelaars. Het eerste anderhalf uur bleven de vogels zoveel mogelijk in dekking. Naast de gebruikelijke Kool- en Pimpelmezen zagen we enkele Winterkoninkjes die juist minder in de dekking bleven dan gebruikelijk. Naast overvliegende Kramsvogels en enkele ganzen zagen we een verdwaald Edelhert. Tijdens de koffiepauze zagen we nog een zwarte Ree rondscharrelen. Kort na de pauze genoten we van een paartje Goudhaantjes dat zich goed liet bekijken. Na het Deelerwoud gingen we naar het militaire oefenterrein. Op een veld ernaast konden we volop genieten van de vlucht van een Ruigpootbuizerd. Daar in de buurt liepen een paartje Raven. Alvorens verder te gaan kwam een Sperwer langs die een vergeefse poging

deed een Kramsvogel te slaan. Inmiddels werd het uitzicht slechter door sneeuwval. Hier en daar vlogen nog enkele Buizerds en Torenvalken. Kort voor het einde van de wandeling kwamen we langs een boerderij met ernaast bergen mais. Die omgeving bleek een lustoord voor veel vogels. Tussen de vooral Vinken en mezen ontdekten we ook nog een Geelgors. Bij het eindpunt van de wandeling werd de balans opgemaakt. We kwamen tot de conclusie dat we een prettige wandeling hadden onder de deskundige leiding van Ivo. De kwantiteit aan gespotte vogels was misschien niet hoog namelijk 23, wat voor een winterwandeling overigens niet slecht is, maar de kwaliteit was prima. En wat de Klapekster betreft, die houden we tegoeed voor de volgende wandeling.

Eite Boonstra,
e.boonstra50@upcmail.nl

Vogels tellen in Bulgarije

Komend voorjaar staat alweer voor de vierde keer op het programma om vogels te tellen in Bulgarije. Vanaf het begin in 2009, en het eerste bezoek in mei 2010 ontwikkelt het project zich jaarlijks. Elk jaar gaan meer mensen naar Bulgarije en genieten van de vogels ter plaatse.

Onder de vlag van de Habitat Stichting www.dehabitatstichting.nl wordt het project uitgevoerd. Op de website kun je over het project lezen. Hiernaast is er ook een aparte site www.birdcountsbulgaria.org voor het project gemaakt, waarop ook informatie over het project staat. Aan de laatste website is een invoermodule gekoppeld om de waarnemingen die je in het veld hebt vastgelegd, digitaal te verwerken.

In het voorjaar van 2012 hebben we een bijeenkomst georganiseerd om mensen voor te bereiden voor de reis. In het najaar van 2012 hebben we dezelfde mensen weer uitgenodigd om de ervaringen met elkaar te delen. Er is een enquête bij deze mensen gehouden, en het blijkt dat de gastvrijheid van de Bulgaren (de lokale bevolking) als een van de positieve ervaringen, het hoogst scoort. Ook het waarnemen van veel, bijzondere of nieuwe vogels werd zeer gewaardeerd. En ook het waarnemen van andere soorten (de grote biodiversiteit). Daarnaast werd ook de natuur en het landschap hoog gewaardeerd.

In maart is er weer een voorbereidingsmiddag. Alle belangstellenden zijn van harte welkom, ook al weet je nog niet helemaal zeker of je wel of niet naar Bulgarije zal gaan.

Datum: zaterdag 16 maart 2013

Tijd: 13.30 – 17.30 uur

Locatie: Beek-Ubbergen, Veldstudiecentrum Huize Wylerberg

Aanmelden via

info@thehabitatfoundation.org.

Ondergetekende doet een stap terug in het project. Met veel plezier heb ik de afgelopen jaren aan het project gewerkt. Dank aan allen die op enige wijze hebben geholpen het project van de grond te krijgen en heeft helpen ontwikkelen tot wat het nu is. En ook dank voor de waarderende woorden die ik menigmaal heb gehoord. Ik vind het bijzonder mooi wat je met een groep mensen in een paar jaar kan bereiken, wanneer je samen aan een prachtig doel werkt!

Ik treed zelf terug, maar het project gaat door. Geïnteresseerden kunnen zich melden bij

Henk Sierdsema (henk.sierdsema@sovon.nl) en ook bij Gerard ter Heijne (ikarus@chello.nl).

Met vriendelijke groet,

Wim Paul van der Ploeg

Dit keer geen foto van een vogel, maar een bijzondere boom, de oudste boom in Bulgarije, een Bosnische den (Pinus heldreichii) van 1300 jaar, in het Pirin gebergte. Henk Sierdsema en Marc de Haan staan bij de boom. Gerard ter Heijne was hier ook bij.

Foto: Wim Paul van der Ploeg

Breedbekstrandlopers in Hondsbroekse Pleij, Westervoort, 13 mei 2012

In de laatste dagen van de tweede week in mei gaat het ineens lekker met strandlopers in ons werkgebied. Drieteen-, Krombek-, Temmincks- en Bonte strandloper en Zilverplevier, het trippelt ineens over diverse slikplaten in de regio. En er zat mogelijk meer aan te komen. Bij Ochten en Weurt werden ook al Steenlopers gemeld, die mochten wat mij betreft ook wel even aanwaaaien. In de vroege avond van 12 mei wordt er dan ook ineens één op Waarneming.nl gepresenteerd, mooi gefotografeerd in de Hondsbroekse Pleij bij Westervoort. Daar is tie dan! Ik heb van alles te doen, maar maak een snelle afweging, het is vijftien minuten fietsen, pinuts. Gaan dus!

Rond kwart voor acht kom ik aan in de Pleij. Dick van Dorp en Frank Wagenaar

Breedbekstrandloper, Hondsbroekse Pleij, 12 mei 2012

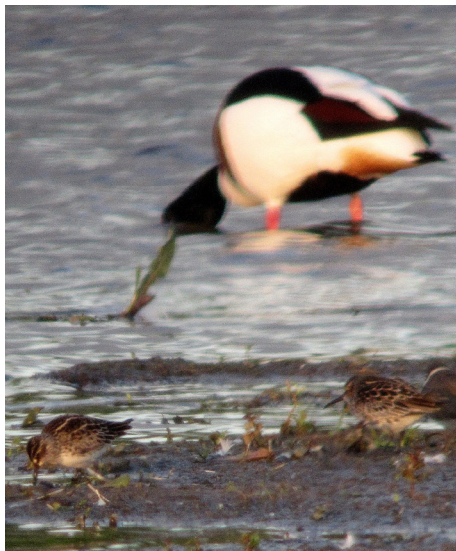

Foto: Dick van Dorp

staan er al, Frank met boek in de hand. 'Kom eens snel kijken' zegt hij, en terwijl mijn hart één sprong maakt ben ik er in drie bij de telescoop van Frank. 'Dit zijn toch Breedbekstrandlopers?' vraagt hij. Één blik is voldoende om te zien dat hij helemaal gelijk heeft met de twee strandlopers waar ik naar staar. Dubbele wenkbrauwstreep, halflang snaveltje met ietwat hangend drupje op het eind, grijsig van tint, witte 'tramrails' op de rug: wát een superontdekking! Snel worden door Frank andere mensen ingelicht, terwijl we 'bewijsplaten' proberen te maken

De eerste gealarmeerden komen iets na achten, per sms krijgen we van anderen te horen dat we 'de vogels vast moeten houden, we zijn onderweg!' De twee blijven rustig foerageren, en langzaam druppelen de vooral Gelderse twitchers binnen. Zelfs voor de top in de ranking, zoals Aart Vink, betreft het een nieuwe Gelderlandsoort, en zo dus ook voor ons werkgebied! Tot de schemer laten de strandlopers zich bewonderen, waarna het te donker wordt. De volgende ochtend staat bij het eerste licht om zes uur de eerste vogelaar al aan de plas, en de vogels blijken er nog te zijn. Samen met nog drie kunnen ze de twee bekijken: om 6:42 kiezen de twee samen met een Bontbekplevier en twee Kleine plevieren het luchtruim, en vertrekken hoog naar noord.

Dit betreft het eerste geval voor ons werkgebied. Voor Gelderland is dit het tweede geval, met het tweede en derde exemplaar. Van 20 tot 22 juli 1986 zat er één bij de Kaliwaal in de Ooijpolder, die de 20e ook is gefotografeerd. Het CDNA heeft deze

Foto: Remco Wester

Vogelaars bij Bredebekstrandlopers, Hondsbroekse Pleij, Westervoort, 12 mei 2012

echter alleen op voor 20 juli aanvaard.

Uiteindelijk kwam later op de avond ook de Steenloper ineens in beeld. De vogel bleek al die tijd achter een dijkje te hebben gefoerageerd, en na enig geduld waren de Bredebekken en Steenloper mooi in één beeld te bewonderen!

Literatuur

van den Bergh L.M.J., Gerritse W.G., Hekking W.H.A., Keij P.G.M.J. & Kuyk F. 1979. Vogels van de Grote Rivieren. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen.

van den Berg A.B. & Bosman C.A.W. 2001. Zeldzame vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 1) GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Kwint N.D & Sierdsema H. 1997, Van Roze Pelikaan tot Kruisbek; Bewerking van het waarnemingenarchief Vogelwerkgroep Arnhem e.o 1970 – 1995. Rapport Vogelwerkgroep Arnhem 97-1

Lensink, R., VWG Arnhem e.o, Vogels in het Hart van Gelderland (uitgeverij KNNV / Stichting Uitgeverij SOVON, 1993)

Remco Wester,
remcowaarneming.nl@gmail.com

Verslag van de Nationale Natuurwerkdag 2012

Op zaterdag 3 november 2012 vond de Nationale Natuurwerkdag plaats. Veel natuurliefhebbers die bij wijze van spreken in hun tuin kunnen werken, kunnen ook aan zo'n dag meedoen. Lekker in de vrije natuur boompjes zagen of wat al dies meer zij. Om deze vorm van vrijwilligerswerk wat meer voor het voetlicht te brengen promoot Vogelwerkgroep Arnhem het heidebeheer in de omgeving van de Posbank. In 2011 vond dat voor de VWG voor de eerste keer plaats; het was toen een stralende dag en enkele vogelaars gaven acte de presance. In 2012 werkte het weer helaas ronduit tegen. De dag begon met motregen en ging in de loop van de ochtend al over in een gestage bui. Toch waren er zelfs iets meer vogelaars als vorig jaar! In totaal waren er ongeveer 70 mensen waarvan de "Bospatrouille", een militair/scouting-achtige club jongeren in slagorde opslag van Grove dennen aan het

verwijderen gingen. Ook diverse gezinnen met kinderen waren er; kortom het was weer een gezellig dagje met lekkere soep en broodjes: door Natuurmonumenten ruimhartig ter beschikking gesteld. Het doel van de dag was simpel; het heidebiotoop is van groot belang voor talloze soorten (waaronder ook vogels!) maar groeit her en der dicht met opslag van vooral Grove den. De rondlopende Schotse hooglanders werken weliswaar tegen zeer lage kosten (een werkdag kan zomaar 20 uur zijn!), ze zijn in veel te lage dichtheden aanwezig om de hei echt open te houden. Kortom mensen van Natuurmonumenten, groot materieel én vrijwilligers zijn nodig om de heide in stand te houden. In de loop van de middag ontstond alweer een aardig heideveldje met langs een pad flinke bergen afgezaagde boompjes. Een Belgisch trekpaard trok veel bekijks door de grote bomen af te voeren. Zelf legde ik een prachtige boom apart om hem met veel moeite in de kofferbak van mijn auto te proppen. Diverse wegen tussen de Posbank en Doesburg heb ik op de terugweg even aangeveegd. Thuisgekomen was er nog voldoende dennenboom over om een forse kerstboom in de kamer kwijt te kunnen. Volgend jaar (2 november 2013) gaan we natuurlijk weer!

De Nationale Natuurwerkdag 2012

Foto: Erik Lam

Erik Lam
eg.lam@hetnet.nl

Bescherming van vogels in het werkgebied van VWG Arnhem e.o.: doet u ook mee?

Vogelwerkgroep Arnhem e.o. heeft in haar statuten drie doelen verwoord: naast het bevorderen van de belangstelling voor vogels (d.m.v. ledenbijeenkomsten, cursussen, excursies e.d.) en het vergroten van de kennis van vogels (d.m.v. inventarisaties en tellingen) is het derde doel de bescherming van in het wild levende vogels. Dit doel wordt nagestreefd door:

- het reageren op ruimtelijke ontwikkelingen (die consequenties kunnen hebben voor de vogelstand in het algemeen);
- het streven naar doelmatige samenwerkingsvormen met organisaties die zich bewegen op vogelbescherming, natuur- en landschapsbehoud en milieubeheer;
- er mede op helpen toezien dat wettelijke bepalingen m.b.t. de bescherming van vogels worden nageleefd;
- en het geven van adviezen.

In deze bijdrage wordt beknopt aangegeven wat de VWG Arnhem e.o. zoal doet om dit doel te verwezenlijken. Eén van de voornemens van het bestuur is dat we de bescherming van vogels en hun leefgebieden meer onder de aandacht van de leden willen brengen. Deze bijdrage is de eerste in reeks.

Welke (ruimtelijke) ontwikkelingen spelen er in het werkgebied?

In het werkgebied spelen uiteenlopende ruimtelijke ontwikkelingen die een bedreiging vormen voor vogels. Maar sommige ontwikkelingen zoals tijdelijke natuur bieden ook kansen voor vogels.

- Vogels en recreatie: recreatieve ontwikkeling Stadsblokken - Meinerswijk
- Vogels en infrastructuur: doortrekken van

de A15 parallel aan de Betuwe-route

- Herstel rietmoeras: peilverhoging en verwijdering van wilgenopslag in het Oude Rijnstrangen-gebied
- Aanleg van klimaatbuffers: ontwikkeling van nieuwe beleefbare natuur (langs een vogelboulevard) in de Velperwaarden
- Tijdelijke natuur: op en rondom het kassencomplex Bergerden (weidevogels) en de nieuwe woonwijk Schuitgraaf (moerasvogels)

Daarnaast zijn er allerlei sluipende processen die op korte of lange termijn veelal ongunstige veranderingen inhouden voor vogels. Voorbeelden zijn de achteruitgang of zelfs het uitsterven van lokale populaties van soorten als gevolg van verdere intensivering van de landbouw (akker- en weidevogels), klimaatverandering (bosvogels) en stadsvernieuwing (Huismus, Gierzwaluw).

Wat doen we er aan?

In de eerste plaats zijn wij als vrijwilligersorganisatie doorgaans (zeer) goed op de hoogte van de actuele verspreiding en de aantalsontwikkelingen van vogels binnen het werkgebied. Dit is het resultaat van jarenlange monitoring van gebieden op broedvogels, watervogels, trekvogels etc. via tellingen van SOVON (BMP, MUS, BSP) en dankzij verschillende publicaties die daar uit voortvloeien (Vogels van Veluwezoom, Bijzondere vogels van Arnhem e.o., rapporten en datasets etc.).

In de tweede plaats vergroot het vogels kijken de betrokkenheid van leden bij de gebieden waar die vogels zich graag

ophouden. Door die betrokkenheid worden ontwikkelingen snel opgemerkt (signaalfunctie)! Door kennis en betrokkenheid zijn we bij gelegenheid ook instaat om een zekere invloed uit te oefenen op het uiteindelijke resultaat van (ruimtelijke) ontwikkelingen.

Dit kan op twee momenten in de planvorming door in de voorfase invloed uit te oefenen op bouwplannen en in de juridische fase door het indienen van zienswijzen (meestal i.s.m. andere groene clubs).

Een paar krenten uit de pap.

De actie Help de Roerdomp droogt uit! heeft duidelijk succes gehad. Aanleiding was het (tijdelijk) verdwijnen van de Roerdomp in 2004 uit het Oude Rijnstrangen-gebied. Naar aanleiding van een publiekscampagne door o.a. VWG Arnhem verhoogde Waterschap Rijn en IJssel een jaar later al het waterpeil met 25 cm naar 10.0 m +NAP. In combinatie met de uitvoering van een breder herstelplan van het rietmoeras door Staatsbosbeheer zorgde de peilverhoging ervoor dat er jaarlijks weer Roerdompen (en Woudaapjes) te horen - en met het nodige geluk te zien - zijn in het Oude Rijnstrangen-gebied.

Door de economische crisis ligt een verdere uitbreiding van de kassencomplex Bergerden ten noorden van de Linge bij Huissen al enige tijd stil. De reeds aangekochte graslanden worden in afwachting van een definitieve bestemming tijdelijk beheerd als weidevogelgrasland. Prompt is dit gebied en het aangrenzende landbouwgebied van Park Lingezege een van de beste weidevogelplekken van Oost-Gelderland geworden zoals bleek uit recente broedvogelinventarisaties (de Bont, van Roomen & de Boer 2012). Tevens bleek interventie van

bevolgen vogelbeschermers cruciaal: er wordt geen mest uit meer uitgereden tijdens het broedseizoen van de weidevogels! Na jarenlange dreiging van stadsontwikkeling in de uiterwaarden van Stadsblokken-Meinerswijk heeft de gemeente Arnhem in 2012 een geheel andere gebiedsvisie vastgesteld. De VWG heeft in de juridische fase samen met KNNV, Groenforum Arnhem en IVN een zienswijze ingediend. Stadsblokken-Meinerswijk zal thans uitgroeien tot een recreatief uiterwaardenpark in het hart van de stad dat de verschillende stadsdelen met elkaar verbindt. Fietsers en voetgangers kunnen straks gebruik maken van een begaanbaar netwerk van paden. De Vogelwerkgroep blijft het natuurpark Meinerswijk inventariseren op broedvogels (al sinds 1988!) en wacht met spanning af wat de vernieuwde functie van het gebied voor effecten zal hebben op de vogelbevolking.

Hoe werken we?

Betrokken en actieve vogelaars zijn de ogen en oren van de natuurbescherming. Iedereen kan iets betekenen en doen ten behoeve van de bescherming van vogels. Dat begint al met het doorgeven van waarnemingen, via de site van de vogelwerkgroep <http://vwgarnhem.waarneming.nl>. Tevens is er binnen de VWG een werkgroep Ruimtelijke ordening & Planvorming (RO&P) actief die de vinger aan de pols houdt bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Daarnaast zijn er personen belast met een speciale taak:

- Wetlandwacht Gelderse Poort-Noord (vacature)
- Stadsvogelconsulenten (Ronald Schrijber en Anne Voorbergen)
- Gierzwaluw-deskundige (Theo Verhoeven)

Wensen hebben we ook!

Wij zijn een organisatie van vrijwilligers en professionals die vogels waarnemen en gebieden tellen en inventariseren. Vanuit deze interesse voor en betrokkenheid zetten we ons ook in - en in toenemende mate met anderen - voor de bescherming van vogels in hun leefgebieden.

Opzetten van een digitale avifauna waardoor er voor iedereen gratis actuele informatie beschikbaar komt over het voorkomen van vogels in het gehele werkgebied!

Nieuwe wetlandwacht voor de Gelderse Poort-Noord; i.s.m. Vogelbescherming Nederland houdt de wetlandwacht de ruimtelijke ontwikkelingen in dit deel van het werkgebied nauwlettend in de gaten en onderneemt (met anderen) zonodig actie. De werving is inmiddels gestart.

Op kleine schaal zijn er vele particulieren die hun tuin willen aanpassen aan de wensen van vogels. In het werkgebied zijn er al minstens 150 tuinreservaten ontstaan maar er is slechts één tuinvogelconsulent actief (Jesse van Westen, Doesburg). Dat kan natuurlijk verder worden uitgerold; wie wil deze handschoen oppakken?

Optrekken met andere groene organisaties om zaken op lokaal niveau gedaan te krijgen. Met de vrijwilligersorganisatie Lingewaard Natuurlijk wordt de situatie rondom Bergerden gevolgd. In welke andere communities (= groepen mensen die zich met elkaar inzetten voor een natuurgebied) kunnen wij deelnemen?

Maar dat is nog niet alles; u kunt zelf namelijk ook het nodige doen. Denk daarbij aan: het

meedoen met landschapsonderhoud te beginnen met de Nationale Natuurwerkdag, deelname in de werkgroep Ruimtelijke Ordening & Planvorming; de gemeentelijke pagina over bestuurlijke voornemens goed in de gaten houden (bouwplannen, vergunningen etc.); jachtactiviteiten en het bosbeheer kritisch volgen etc. Het bestuur hoort graag wat uw plannen en wensen zijn!

Literatuur

Staatsbosbeheer, 2009. Herstelplan Rietmoeras Rijnstrangen (download:

http://www.staatsbosbeheer.nl/Nieuws%20en%20achtergronden/Nieuws/~/_media/Gelderse%20Poort/Herstelplan_Rietmoeras_Rijnstrangen.ashx).

de Bont, M., M. van Roomen & de V. de Boer 2012. Broedvogelverslag Park Lingezege in 2011. Resultaten van Het Waterrijk, Het Landbouwland en het Kassencomplex Bergerden (download:

http://www.vogelwerkgroeparnhem.nl/artikel/2012_broed_lingezege.pdf).

www.vogelbescherming.nl/vogels_beschermen/natuur/wetlands/wetlandwachten

www.vogelsendewet.nl

www.tuinvogelreservaten.nl

Dick van Dorp

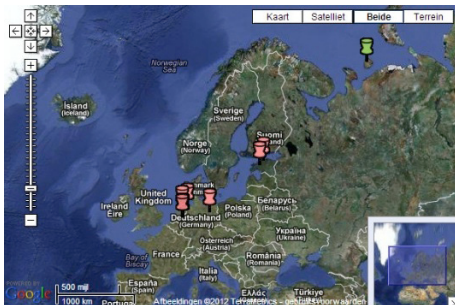
Ringterugmeldingen 12

In deze editie weer een aantal bijzondere terugmeldingen. Het gaat niet per se om de grootste afstand of de oudste blijkt uit de onderstaande. Er kan ook een leuk verhaal achter zitten. Waarnemingen werden ontvangen van Roy Verhoef, Gejo Wassink en Henri Bouwmeester. Heb je ook een terugmelding dan ontvang ik die graag.

Kolgans zwart KZJ

De gans is geringd op 7 augustus 2008 op het eiland Kolguev in Rusland, ruim 3000 km vliegen vanaf Arnhem. Roy Verhoef heeft de vogel op 28 december 2012 afgelezen bij Giesbeek. Het leuke is dat deze Kolgans elke winter langs de IJssel zit en al 20 keer in ons werkgebied is afgelezen en door minstens zeven verschillende leden van de VWG is gezien. Al vijf winters was de vogel bij ons en duidelijk favoriet zijn de Velperwaarden en het westelijke deel van het Duivense Broek. Op het kaartje is prachtig de extreme plaats trouw te zien van deze wintergast. Daarnaast zijn er een terugmelding uit Friesland, twee uit Duitsland en twee uit Estland.

Figuur 1 Terugmeldingen uit Europa van Kolgans KZJ uit 2008-12

Bron: <http://www.geese.org>

Bron: <http://www.geese.org>

Figuur 2 Terugmeldingen bij Arnhem van Kolgans KZJ uit 2008-12

Oehoe A0972

Via Gejo Wassink ontvang ik de volgende melding, welke ook als een bericht was geplaatst op <http://oehoe.weblog.nl/>. Op vrijdag 4 januari 2013 werd een verzwakte Ransuil gevonden in de omgeving van Doesburg. Dat wil zeggen de mensen die de dierenambulance belden vertelden dat het een uil met oortjes was. Toen ze hem oppakten verzette het dier zich nog een beetje en siste wat. Toen de dierenambulance de uil uit de doos haalde was hun reactie: "Nou, da's een groot beest". Al snel zag men dat de vogel een ring om had: A0972. Het ringnummer werd door ons herkend als een Duitse. Het betreft een door Gejo Wassink geringde Oehoe op 30 april 2012 ergens over de grens van Limburg. Het was een vrouw met een gewicht van 1860 gram en een vleugellengte van 200 mm. Dat past bij een ringleeftijd van 33 dagen. Hemelsbreed heeft de vogel enkele tientallen kilometers in noordelijke richting afgelegd. Een opmerkelijk feit is dat deze uil nabij een locatie gevonden is waar al eerder een gezenderde Oehoe enkele weken doorbracht. Is dit toeval? Of zien jonge Oehoes de glooiende Veluwe rand al van verre en lokt dit hen aan

of is het landschap bij Doesburg aantrekkelijk? In ieder geval een zeer interessante terugmelding. Na contact met de opvang bleek dat de Oehoe een groot gat in de vleugel had. Meest waarschijnlijk heeft het deze opgelopen door een trauma (verkeer, of vliegen tegen een tak of scherp obstakel). De vogel zou niet kunnen herstellen van de verwonding waardoor besloten is tot euthanasie. De eerste Oehoe die Gejo geringd heeft in Duitsland en die in Nederland is teruggemeld

Koolmees Arnhem AV28...

Onderhavige melding komt van de sympathieke ringer Henri Bouwmeester www.ringersdagboek-henri.blogspot.com die ons leuk, informatief en anekdotisch op de hoogte houdt van zijn ringavonturen. Een aanrader is zijn blogspot.

De terugmelding ontdekte Henri toen hij in oktober met Holmer Vonk zat te ringen op Vlieland. Henri vertelt: Holmer meldde tijdens een gesprekje na het avondeten terloops dat hij thuis in de achtertuin ook nog een onbekende Nederlandse ring had gecontroleerd bij een Koolmees. Dan veer ik toch altijd even overeind en vraag naar het ringnummer. Hij kwam uit de serie AV28... was het antwoord. Die moet dan van ons zijn!!!! En inderdaad, Holmer zocht meteen de gegevens erbij en begon de terugvangst in te tikken in het ring-invoerprogramma GRIEL van de Nederlandse ringcentrale. Onder-tussen belde ik met Hanneke thuis in Raalte en vroeg of zij onze gegevens ook meteen even kon intikken. En zo geschiedde dat we binnen enkele minuten de ring- en meldge-gevens aan elkaar hadden gekoppeld. Een klik op de knop voor de terugmelding en voilà. Het bleek dus om een Koolmees te

gaan die op 14 oktober in Raalte was geringd en 17 uur later (!!!!), de volgende ochtend in Doesburg bij Holmer in de tuin werd teruggevangen op 42 km afstand. Een heel toevallige terugvangst tussen ringplekken van twee ringmaatjes en dan ook nog eens een heel snelle terugmelding.

Jan Schoppers
Jan.schoppers@sovon.nl

Verlag excursie Azewijnsche en Netterdensche Broek en Eltenberg, 22 oktober 2012

De excursie had een goede opkomst. Er waren maar liefst 18 deelnemers, mogelijk aangetrokken door de goede weersverwachting, de grote vogelrijkdom van het gebied en natuurlijk het vooruitzicht van de roofvogeltrek over de Eltenberg. Een lokale waarnemer, Rudi Schwartz, wachtte de groep op en gaf een uitvoerige uitleg over het gebied (http://www.waarneming.nl/gebied/species_list/14008). De plassen langs de Azewijnseweg zijn ontstaan door zandwinning. Tegelijk wordt het gebied ontwikkeld als natuurgebied met aanleg van paden en observatiepunten. Vanaf 2000 tot nu werden hier 216 soorten gezien.

Helaas werkte het weer aanvankelijk niet mee met mist en laaghangende bewolking. Er viel dan ook bij de eerste plas niet zo veel te zien. Een eenzame Knobbelzwaan, Wilde eenden, Meerkoeten. Toch ook bij de start Sijzen, later tweemaal een IJsvogel, een overvliegende Grote zilverreiger en een Zwarte roodstaart. Bij de tweede plas was meer te beleven. Veel Wilde eenden, Kieviten, Kokmeeuwen, Aalscholvers en een flottielje van 29 Nijlganzen plus een paar Smienten. Volgens de lokale waarnemer zou er in wat drassig land recent een bokje gezien zijn. Er ontstond commotie en discussie toen er inderdaad een Bokje (?) opvloog. Of was het een Watersnip? Gezien de brede 'rugstrepn', korte snavel en korte rechte vlucht, plus snelle daling waarschijnlijk toch een Bokje. Dit vogeltje herinnerde mij aan een recente column van Hans Dorrestijn in de NRC van 15 oktober 2012 (<http://www.nrc.nl/nieuws/2012/10/15/geen-roodborstje-maar-roodborst-zinloze-taalvernietiging/>). Inderdaad

als dit 'bokje' een 'bok' geweest was, was hij niet opgevlogen, maar over het prikkeldraad gesprongen.

De volgende stop was bij het Wiekense gat aan de Omsteg. Hier kwam net een groep duikers (soort: homo sapiens) boven water. Er schenen drie putten te zijn waarvan een 35 meter diep. Aan het oppervlak gekomen hadden de duikers Wilde eenden, Smienten, Kuifeendjes, Krakeenden en Tafeleenden kunnen zien. Verder Aalscholvers, Grauwe ganzen, en Nijlganzen. Inmiddels begon de bewolking op te trekken en werd het lichter. Tijd om naar de Eltenberg telpost te verhuizen.

Rond 13:00 uur troffen we Jan Schoppers en Marc de Bont op de telpost aan. Wat we misten was het haantje van het kerkje op de Eltenberg, want dat was nog in nevelen gehuld. Gelukkig liet het zich rond 14:00 uur zien toen de bewolking begon op te trekken en te breken. Tot die tijd was er weinig te beleven. Houtduiven, Zwarte kraaien een groep Veldleeuweriken en een geheimzinnige 'boomvalk', die voor enige hilariteit zorgde. Toen de wolken openbraken zat opeens een fraaie Geelgors vlak voor ons op een bosje in de zon te schitteren. Tijd voor de fotografen onder ons om in actie te komen. Vanaf dat moment werden er regelmatig Buizerds gezien. Wij zo'n 20-25. De hele dag 99. Verder Sperwers. Wij zo'n 6-8. De hele dag 23. Vlak voor deze schrijver vertrok nam Jan nog een Smelleken waar, in de vlucht uiteraard: 'Vrouw, eerste jaar, in de rui. Let op de witte bandjes op de staart'. De schrijver en sommige van ons stonden

met de ogen te knippen. Er valt nog veel leren. Tenslotte miste de schrijver helaas de twee Rode wouwen, die om 16:08 en 16:10 langs kwamen, omdat hij zojuist het terrein verlaten had. Niettemin een zeer welbestede en trouwens ook gezellige dag.

Maarten Bosman
bosman.maarten@gmail.com

Vogelcursus via onze vogelwerkgroep voor de beginnende vogelaar

De vogelwerkgroep organiseert in 2013 een speciale vogelcursus voor beginnende vogelaars in samenwerking met Nederlands bekendste vogelaar, Nico de Haan.

Voor de deelnemers (minimaal 10 en maximaal 20) organiseren we medio maart in de Boerderij Presikhaaf een start-avond, waarbij de cursisten kennis kunnen maken met elkaar en met de coördinatoren, Michaëla Povel en Bert Jager. Vanaf de eerste week in april start de internetcursus.

[Elke week krijgt u per e-mail in woord, beeld en geluid drie of vier vogels die op dat moment buiten goed te zien en te horen zijn. Begin april zijn dat vier mezen. Zo leert u op eenvoudige wijze de vogels om u heen kennen.](#)

[U kunt een gratis proefles aanvragen via http://www.vogelkijkcentrum.nl/internetlessen/.](http://www.vogelkijkcentrum.nl/internetlessen/)

Maar uiteraard gaan we ook een paar keer het veld in met een expert. Daarbij proberen we het accent te leggen op vogels die in ons werkgebied vertoeven, maar vooral willen we daar een gezellig samenzijn van maken, samen met uw medecursisten. De cursus duurt 36 weken (de zomermaanden en vakantieweken vallen uit) en in die tijd leert u ruim 100 vogels beter kennen.

De cursus is alleen voor leden van de Vogelwerkgroep en kost slechts € 45. Aangezien de cursus normaal het dubbele kost (zónder de bijeenkomsten) kan het al snel uit om lid te worden. Een lidmaatschap bij de Vogelwerkgroep kost namelijk € 15.

Aanmelden tot 10 maart 2013. Opgave via de website:
www.vogelwerkgroeparnhem.nl.

Na aanmelding krijgt u bericht met nadere details.
Informatie via Michaela Povel: michaelapovel@tele2.nl

De Gierzwaluw ook na de renovatie welkom in het oude postkantoor te Velp

De Gierzwaluw is een bijzondere vogel. De soort is het grootste deel van zijn bestaan in de lucht.

Gierzwaluwen eten in de lucht, al vliegend vangen ze insecten. De Gierzwaluw slaapt zelfs in de lucht. Nestgelegenheid vinden de vogels in spleten, kieren en gaten van gebouwen. Doordat deze (oude) gebouwen tegenwoordig steeds vaker door renovaties en/of isolatie hermetisch afgesloten worden, dreigen weinig plekken over te blijven waar Gierzwaluwen hun jongen groot kunnen brengen. Dit gevaar lag ook op de loer bij het oude postkantoor aan de Hoofdstraat in Velp.

Tellingen

Vanaf 1996 volgen leden van de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. de broedgevallen in het oude postkantoor te Velp. In het monumentale gebouw bevindt zich een prachtige kolonie. De Gierzwaluwen hebben

hier broedplaatsen ontdekt, vooral onder de dakpannen naast de dakkapellen vinden we hier de invliegopeningen. Het aantal nesten bij deze kolonie is twaalf en mogelijk is deze kolonie al meer dan 80 jaar oud. Er zijn hier generaties jongen Gierzwaluwen uit het ei gekropen. Met recht kan men hier ook spreken van een Gierzwaluwmonument. Gierzwaluwen (adulte vogels) zijn trouw aan hun broedplaats. Na overwintering in zuidelijk Afrika, na een heen en terugreis van 18.000 kilometer keren rond 30 april terug om dan exact onder dezelfde scheefliggende of kierende pan om te broeden.

Renovatie en nestgelegenheid

Sinds een aantal jaren is het gebouw niet meer in gebruik als postkantoor. Na een behoorlijke en zeker mooie inpandige renovatie waarbij al het oude bewaard is gebleven, is het in gebruik door Giesbers Communicatiegroep. Direct na de overname hebben wij de eigenaar van dit monumentale pand op de hoogte gebracht van de broedende Gierzwaluwen. Daarbij hebben we gevraagd om bij herstel of andere werkzaamheden aan het dak van het gebouw rekening te houden met de Gierzwaluw, door de broedplaatsen te sparen. Indien werkzaamheden uitgevoerd worden die verstoring kunnen opleveren deze dan buiten het broedseizoen uit te voeren. Het broedseizoen van de Gierzwaluw loopt van eind april tot eind augustus.

En dan is het zover. Direct na het broedseizoen van 2012, wordt het gebouw in de steigers gezet en krijgt de buitenkant een fikse opknabbeurt. We kijken door de bril van

Foto 1 Renovatie oude postkantoor Velp najaar 2012

Foto: Theo Verhoeven

Foto 2 Theo Verhoeven met aannemer

Foto 3 Enkele speciale dakpannen voor de Gierzwaluw

de Gierzwaluw en zijn toch wel bezorgd als we zien dat ook het dak behoorlijk op zijn kop gezet wordt. Alle pannen gaan eraf en op het dakbeschoot wordt een isolerende laag geplaatst. Mooi hoor, het spaart veel energie maar hoe gaat het volgend jaar met onze Gierzwaluw als die rond Koninginnedag weer in de oude invliegplekken willen duiken? Ik neem contact op met de eigenaar en spreek namens de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. mijn bezorgdheid uit. De eigenaar verwijst me naar de aannemer Gommers uit Malden. Geen zorgen vertelt de aannemer ons, dezelfde oude pannen komen er gewoon weer op en de invliegplekken langs de kilgoten (goot tussen twee dakvlakken) blijven gewoon open. Daarbij leggen we nog een aantal speciale pannen waar die vogels kunnen invliegen, maar neem eens contact op met onze voorman bij dit werk hij heet Jan van Uden adviseert ons de aannemer. Zo gezegd zo gedaan, ik bel Jan van Uden en maak een afspraak om eens te komen kijken.

Met hem heb ik direct daarna een aantal keren prettig contact gehad. Ter plaatse heb ik met Jan samen met Jeroen Peters van

de Gemeente Rheden en Anne Voorbergen Stadsvogeladviseur van Vogelbescherming Nederland de dakwerkzaamheden bekeken. We hebben speciaal gelet op de bescherming van de hier al jaren broedende Gierzwaluwen. Met bewondering keken we hoe bij dit werk zorgvuldig wordt omgegaan met het behoud van broedplekken van deze zo bijzondere vogel. Mooi was dat deze man en de andere werknemers zich al verdiept hadden in de levenswijze van de Gierzwaluw. Een aantal oude monumentale pannen werden aangepast doordat er gaten in zijn geboord en uitgeslepen met daaroverheen speciale huijjes (kapjes) gelijmd. Totaal worden maar liefst 30 van deze aangepaste pannen op de dakvlakken aan de oost- en noordzijde geplaatst. Hier kunnen de Gierzwaluwen invliegen! Een mooi klusje een aantal van deze invliegpennen had de uitvoerder Jan van Uden al geplaatst op een dakvlak. Je kon zien dat hij zich al behoorlijk had verdiept in de Gierzwaluw mooi werk! Toch hebben wij het advies gegeven om deze pannen zeker te laten liggen maar ook langs de dakkapellen aan iedere kant zo dicht als mogelijk bij de oude invliegplekken

zo'n speciale pan te leggen. Geen probleem ze maakten er gewoon nog 20 stuks bij. Bij de sloop van het oude dakbeschot heeft de aannemer enig nestmateriaal bewaard. Op 20 centimeter vanaf de nieuwe invliegopeningen hebben we bij iedere invliegplek wat oud nestmateriaal onder de pannen gelegd. We hopen dat dit de herkenning stimuleert, en aanmoedigt om weer snel te gaan broeden. Er is nog al wat gebeurd, moet je indenken. Weer door de bril van de Gierzwaluw, je komt dan uit het winterverblijf op een kaal bed terecht waar de matras vanaf is. Dat wil je dus niet. Deze matras, het nest, is het werk van jaren verzamelen van diverse zwevende materialen, zoals pluizen veertjes en dergelijke die al vliegend zijn verzameld.

Tot slot

We hopen dan ook dat na al het zorgvuldige extra werk, de Gierzwaluw die mogelijk al meer dan 80 jaar op deze locatie broedt, dit

ook na deze dakrenovatie gaat voortzetten. Wij gaan zeker inventariseren kort na Konin-ginnedag, want ja dat is de dag dat we de Gierzwaluwen weer hartelijk welkom heten. Ik hang er zelfs die dag de vlag voor uit. Als we dan de Gierzwaluwen onder de pannen van het oude postkantoor zien verdwijnen reken maar dat we met kippenvel op onze huid gaan juichen! Het blijft spannend er zijn gevallen bekend waar de Gierzwaluw exact op de oude plekken bleef proberen in te vliegen, ook al was er 20 centimeter naar links of rechts een nieuwe invliegopening gecreëerd! Als dat ook hier het geval zal zijn dan zullen we het toch nog op een akkoordje moeten gooien met de eigenaar om vanuit een paar dakkapellen een paar pannen op te lichten. Wie mee wil helpen aan de telling en de bescherming van de Gierzwaluw kan contact opnemen met de auteur.

Theo Verhoeven
t.verhoeven9@chello.nl

Foto 4. Theo met de soort en een speciale dakpan

Foto: anonymus

Broedvogels in de Gelderse Poort 2010 en 2011

Inleiding

In de Gelderse Poort worden sinds 1990 jaarlijks de broedvogels geteld. Zo is onder-tussen een aaneengesloten reeks van ruim 20 jaar ontstaan! Dit artikel is geschreven als update van het rapport 'Broedvogels in de Gelderse Poort 2007' en het artikel 'Broedvogels in de Gelderse Poort 2008 en 2009'. Ter vergelijking is dezelfde indeling van de soortgroepen aangehouden. Per soortgroep zal van een selectie van soorten de resultaten van de inventarisatie van de jaren 2010 en 2011 van het Nederlandse deel van de Gelderse Poort worden beschreven. Het gebied wordt hierbij opgedeeld in drie deelgebieden 1) Ooijpolder, 2) uiterwaarden langs de Waal ten noorden van de Ooijpolder (kortweg Waal noord) en 3) Rijnstrangen inclusief omliggende polders van de oude winterdijk tot en met de uiterwaarden van Lobith tot Pannerden. Het gebied omvat drie landschapstypen met een vergelijkbaar oppervlak: Rijnstrangen (Rijnwaarden) 3536 ha, Ooijpolder 3614 ha en uiterwaarden 3139 ha. In dit verslag komen achtereenvolgens de soortgroepen Watervogels, Moerasvogels, Pioniervogels, Weidevogels, Struweelvogels, Bosvogels en Cultuurvogels aan bod. Per soortgroep worden enkele kenmerkende soorten besproken.

Werkwijze

Het gebied is opgedeeld in 32 telgebieden. Deze telgebieden zijn veelal opgedeeld in verschillende Broedvogel Monitoring Project – Bijzondere soorten (BMP-B) plots. Deze verdeling is gebaseerd op biotoop (uiterwaarden, moeras, dorp of overig agrarisch cultuurlandschap) om de BMP trends beter vergelijkbaar te maken. De

meeste telgebieden worden geïnventariseerd door vrijwilligers. In totaal werken maar liefst 65 vrijwilligers mee aan deze inventarisatie. Drie plots worden jaarlijks geïnventariseerd door de Provincie Gelderland in het kader van het Meetnet Weidevogels. Deze inventarisatie is een samenwerkingsproject tussen de Vogelwerkgroepen van Arnhem en Nijmegen. De coördinatie wordt uitgevoerd door SOVON en gefinancierd door de Provincie Gelderland, Staatsbosbeheer regio Oost, Waterschap Rijn en IJssel, Stichting Twickel en Stichting Ark.

Weer en waterstand

Het weer en het rivierpeil zijn van grote invloed op de broedvogelstand. Het rivierpeil heeft zowel direct effect door het vollopen van de uiterwaarden als indirect door kwel via zandbanen naar binnendijs gebied (zoals de Groenlanden en Ooijse Graaf in de Ooijpolder) of door een aan het rivierpeil gekoppeld peilregime (Rijnstrangen). De invloed van hoogwaters is duidelijk terug te zien in het voorkomen van enkele soorten moeras- en weidevogels. Indien de uiterwaarden gedurende het broedseizoen overstroomd gaan vele legsels verloren, maar ontstaat er tegelijkertijd geschikt habitat voor schaarse soorten als Zomertaling en Porseleinhoen. Qua weer zijn vooral de strenge winters bepalend voor de stand van met name enkele soorten standvogels. De afgelopen drie winters was er een periode met strenge vorst. Dit heeft duidelijk negatief effect gehad op enkele winter gevoelige soorten zoals de IJsvogel en Groene specht. De stand van de Roerdomp heeft er gelukkig niet echt onder te lijden gehad.

Dankwoord

Zonder de inspanning van vele vrijwilligers is dit project niet mogelijk. De volgende personen hebben in 2010 en/of 2011 een bijdrage geleverd: Gerard van Aalst, Bram Aarts, Jan van Alst, Jettie van Assendelft, Bas van Balen, Bart Beekers, Vincent de Boer, Jaap Brinkman, Ben Brouwer, Bert de Bruin, Athol Burrill, Harvey van Diek, Jan van Diermen, Erik van Dijk, Louis Dolmans, Max van Dongen, Jac. Van Duinen, Peter Eekelder, Erik Ernens, Ruud Foppen, Sjak Gielen, Marc de Haan, Maarten Hageman, Ward Hagemeyer, Caspar Hallmann, Jan Haverkamp, Peter Hoppenbrouwers, Menno Hornman, Herman Jansen, Jan Jacobs, Olaf Klaassen, Siem Klaver, Jeroen Kok, Alice Kuijf, Gijs Kurstjens, Nico Leenders, Guus Leufkens, Frank Majoor, Andre Nagelhout, Dick Nadorp, Jos van Oostveen, Nico van der Poel, Hans Quaden, Wim-Paul van der Ploeg, Ruud Reddingus, Frank Saris, Frans Schepers, Alex Schotman, Twan Teunissen, Tjeerd Tol, Chris van Turnhout, Bram Ubels, Cor de Vaan, Jeroen Veeken, Peter Verbeek, Petra Verburg, Roy Verhoef, Rob Vogel, Jan-Willem Vergeer, Daan Vreugdenhil, Ineke Wesseling, Erik van Winden, Edwin Witter, Hans-Jurgen Wernicke en Dirk Zoetebier.

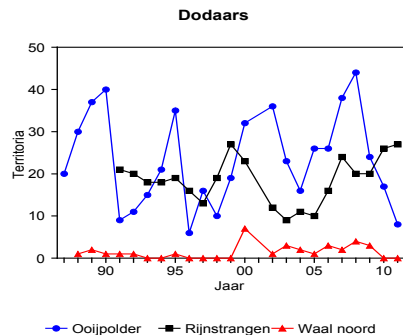
Watervogels

Tot de watervogels worden 36 soorten gerekend, waarvan er twee ook als weidevogel (Slobeend, Zomertaling) en één als pionier (Bergeend) beschouwd kunnen worden. Exoten zijn goed vertegenwoordigd in deze groep, met soorten als Grote canadese gans, Nijlgans, Casarca, Brandgans en Kolgans. Qua aantallen zijn de watervogels goed vertegenwoordigd in de Gelderse Poort en het onderzoeksgebied herbergt belangrijke regionale populaties van

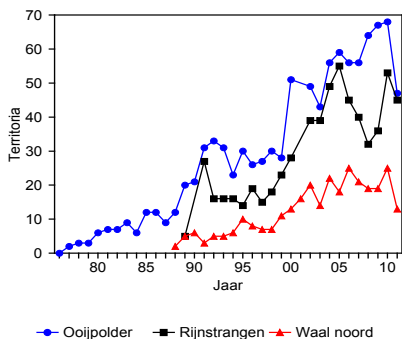
bijvoorbeeld Dodaars, Aalscholver, Slobeend en Zomertaling. Daarnaast herbergt de Gelderse Poort een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie Zwarte sterns. In het algemeen is de trend in deze groep stabiel tot (sterk) toenemend. Vooral Grote canadese gans, Grauwe gans en Kraakeend nemen recent sterk in aantal toe.

Fluctuaties in aantallen en verspreiding hangen in grote lijnen af van het waterpeil. Kerngebieden zijn vooral de wat ondiepere plassen en strangen als de Oude Waal Ooijpolder, Millingerwaard en Rijnstrangen. Grote open zandwinplassen (zoals de Bijland en in mindere mate de Bisonbaai en Kaliwaal) worden opvallend genoeg gemeden door deze groep.

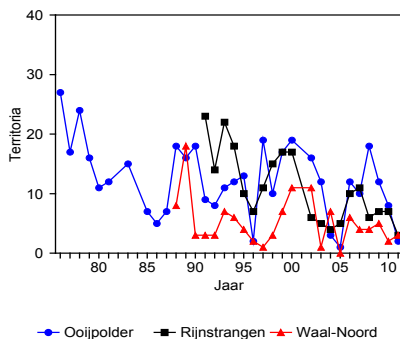
Opmerkelijk is de fluctuatie van de stand van de Dodaars. Na een recordjaar van 44 paar in de Ooijpolder in 2008 volgt een gestage afname tot slechts acht territoria in 2011. Het aantal Dodaarzen fluctueert met de waterstand (met name in Oude Waal en Groenlanden). Opmerkelijk is het verschil tussen de reeks van de Ooijpolder en de Rijnstrangen. De verhoging van het zomerpeil in de Rijnstrangen lijkt een positieve invloed te hebben op de Dodaars.

Nijlgans

Zomertaling

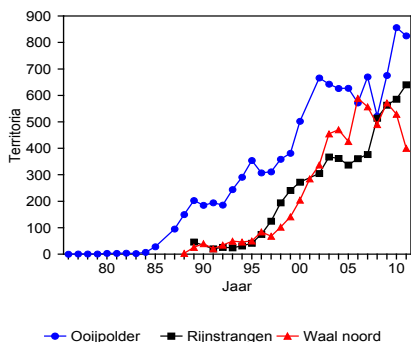
De ganzenpopulatie neemt gestaag toe. Al is de trend per deelgebied nogal verschillend. Het aantal Nijlgansen blijft gestaag doorgroeien, gevolgd door een dip in 2011. Ook de populatie van de Grauwe gans groeit gestaag door. Alleen in 2011 worden er in de Waal noord aanzienlijk minder geteld. Mogelijk veroorzaakt door vestiging van de Vos in dit gebied.

Ook met de meeste eenden zitten in de lift. Met uitzondering van de Zomertaling en de Slobeend. De Zomertaling is gekelderd tot slechts acht paar in 2011. Het recordjaar voor deze soort was 47 in het jaar 2000.

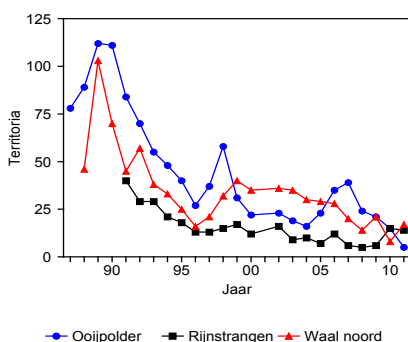
De Slobeend is van 169 territoria in 1992 (daarvoor was de stand overigens nog hoger) gedaald tot 23 in 2011.

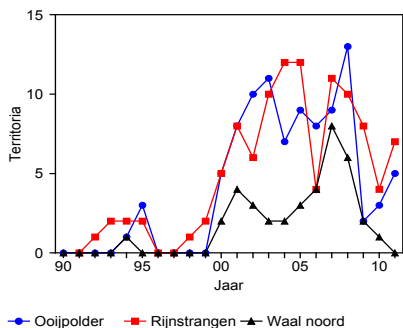
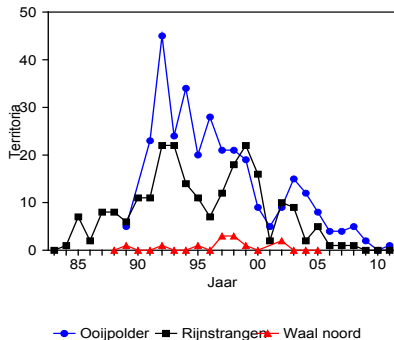
De IJsvogel piekte met 29 territoria in 2008, maar kreeg zoals verwacht een flinke tik door de reeks koude winters. Landelijk is de populatie gehalveerd, in de Gelderse Poort verschilt de ontwikkeling sterk per deelgebied. In 2010 werd met acht territoria het laagste aantal sinds 1999 bereikt.

Grauwe Gans

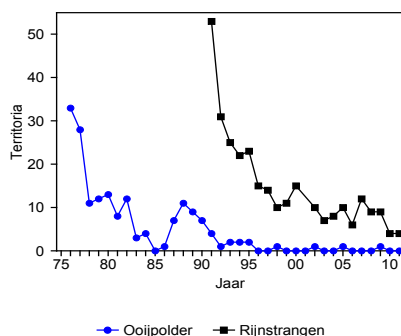
Slobeend

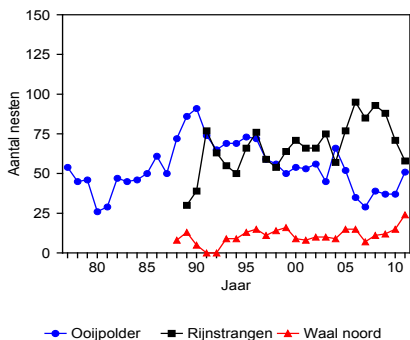
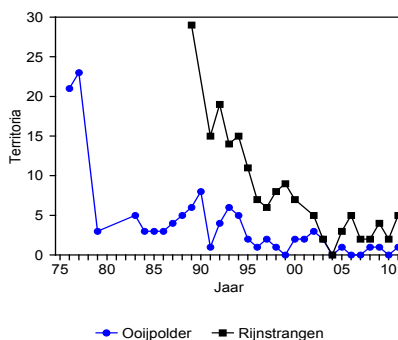

IJsvogel**Buidelmees**

successie en verdroging hebben er voor gezorgd dat het voorkomen van kritische moerasvogels, zoals Roerdomp, Woudaap, Snor en Grote karekiet, sinds de eeuwwisseling vrijwel beperkt is tot de Zuidstrang en het Vogelreservaat westelijk van het Bergse Hoofd. Soorten van drogere rietvegetaties en ruigtes zijn wijder verspreid. De Oude Waal (Ooijpolder), Groenlanden en Ooijse Graaf hebben de potentie om kritische moerasvogels te laten terugkeren. Waarschijnlijk zal het waterpeil de komende jaren in deze gebieden worden verhoogd. Recente maatregelen in de Rijnstrangen zoals verhoging van het zomerpeil en vele werkzaamheden als ontbossen en afplagen van het verruigde riet lijkt positief resultaat te hebben. De Roerdomp is weer terug en de aantallen van soorten van sterk verland moeras, zoals de Blauwborst, nemen af. Ten opzichte van de rest van Nederland blijken enkele soorten moerasvogels erg schaars in de Gelderse Poort. Van Rietzanger, Snor en Baardman worden jaarlijks slechts enkele territoria vastgesteld. Mogelijk is de afstand tot andere populaties te groot voor (her) kolonisatie. De Gelderse Poort was jarenlang één van de belangrijkste broedgebieden voor de Buidelmees in ons land. Recent nemen de

aantallen van deze soort in heel Nederland sterk af en is de Buidelmees nu min of meer verdwenen. Nieuw in de Gelderse Poort is de vestiging van een Lepelaar in 2010. Een paar bouwde een nest op een eilandje in de Oude Waal in de Ooijpolder. Helaas is dit nest in de eifase mislukt. Een van de broedvogels was gekleurd met code AAAJ. Deze was geringd als pul op 24 april 2008 in de Camargue, Frankrijk (Mourik 2010-3). De Zwarte stern heeft de afgelopen jaren last van predatoren. In verschillende kolonies zijn alle eieren/kleine jongen verdwenen. Er zijn enkele waarnemingen van predatie door Zwarte kraai, Kleine mantelmeeuw

Grote karekiet

Zwarte Stern**Roerdomp**

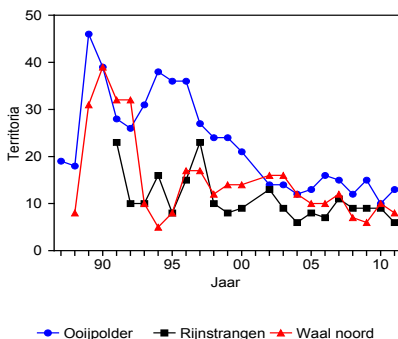
en Buizerd (obs. JvD). Op camerabeelden is te zien dat een Havik en een Blauwe reiger jonge Zwarte sterns van de vlotjes plukt. Zwarte sterns leven lang, maar het behoud van de Gelderse Poort populatie op lange termijn is wel afhankelijk van een goede reproductie. Nestvlotjes leveren een alternatief voor een substraat van drijvende waterplanten, maar kunnen de broedsels ook erg kwetsbaar maken zodra predatoren er succesvol gebruik van maken. Als dit verschijnsel structureel optreedt wordt het tijd om andere oplossingen voor het gebrek aan natuurlijke nestgelegenheden te bedenken.

het meest geschikt. Maar natuurontwikkelingsprojecten bieden over het algemeen slechts enkele jaren geschikte habitat. Want op de kleibodem wint wilgenopslag snel terrein en zijn pioniers weer verdwenen. De pioniermilieus zijn het best ontwikkeld op plekken waar het rivierwater vrij spel heeft zoals in de Erlecomsewaard en op plekken waar veel zand wordt afgezet zoals in de Millingerwaard. Enkele grote bouwprojecten net buiten het onderzoeksgebied (woningbouw Schuytgraaf, Arnhem en kassenbouw Lingewal, Huissen) trokken de afgelopen jaren een relatief groot aantal pioniers (bodembroeders) als broedvogel.

Het aantal Roerdompen in de Rijnstrangen is laag, maar de laatste jaren min of meer stabiel. Dit ondanks de drie relatief strenge winters op rij. De Grote karekiet is in de Rijnstrangen gekelderd tot een historisch dieptepunt van vier territoria.

Pioniervogels

Het aanbod en de kwaliteit van geschikte habitat voor de pioniervogels wisselt van jaar tot jaar sterk. Zowel binnen, maar vooral ook net buiten het onderzoeksgebied. De Kleine Gelderse Waard is op dit moment

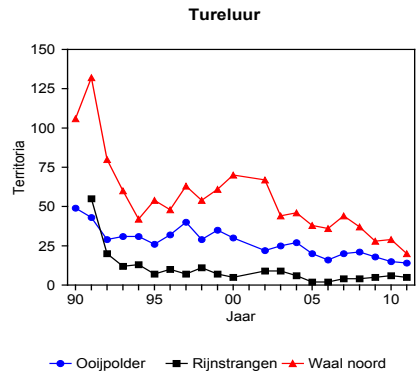
Kleine Plevier

Pioniersoorten zijn qua broedsucces een zeer kwetsbare groep. In de uiterwaarden broeden ze vooral op de lage delen die bij hoog rivierpeil als eerste overstromen. Indien er grote grazers aanwezig zijn, is de kans op vertrappen van de nesten groot. Bij bouwprojecten lopen de nesten een hoog risico op verstoring c.q. afgraving. Daartegenover staat een sterk aanpassings- en verspreidingsvermogen, zo zijn per seizoen meerdere vervolglegels mogelijk. Na een flinke afname is de Kleine plevier de laatste jaren min of meer stabiel. Alleen in de uiterwaarden ten noorden van de Waal neemt het aantal paren door verdergaande successie nog af.

In 2010 en 2011 is voor eerst sinds 1998 geen Oeverloper vastgesteld, maar het was er ook meestal maar één per jaar (max. drie in 2006). De laatste in 2009 broedde succesvol op een krib bij het Millingerduin, ouder en twee jongen foerageerden op Waalstrand en kribben, habitat dat elk jaar ruimschoots voorhanden is.....

Weidevogels

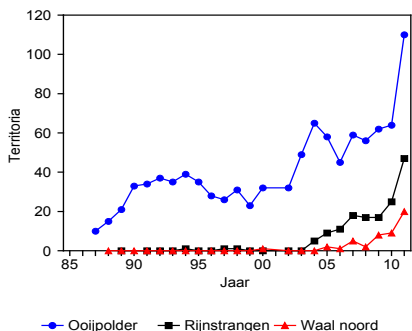
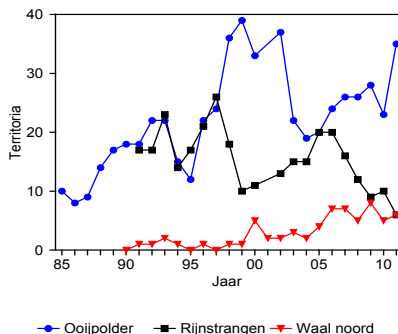
Het gaat in Nederland slecht met de Weidevogels zo ook in de Gelderse Poort. Vrijwel alle soorten in deze groep laten de laatste twee decennia een flinke achteruitgang zien. Met name de echte weidevogels als Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur gaan gestaag achteruit. Deze soorten lieten in 2010 en 2011 het laagste aantal zien sinds de aanvang van de tellingen. Met Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart en Graspieper gaat het relatief goed, met name in de Ooijpolder. De Kwartel had in 2011 een ongekend topjaar met in totaal 26 territoria. De opmars van de Ooievaar gaat langzaam maar gestaag door met zeven bezette nesten in 2011. Het enige weidevogelbolwerk binnen het onderzoeks-

gebied is de Ambtswaard in de Bemmelse Polder, ook al nemen de aantallen hier zeer snel af en is het broedsucces bij Grutto en Tureluur ongekend laag. Kleine clusters zijn daarnaast te vinden langs de Oude Waal in de Ooijpolder, het Circul en ten zuidwesten van de Erlecomse Waard. De beste kansen voor de weidevogels liggen in de Ambtswaard. Een op weidevogels gericht beheer had er voor kunnen zorgen dat dit bolwerk bleef bestaan. Inmiddels lijkt het hiervoor te laat en zijn de plannen voor een andere inrichting met een groter wateroppervlak en jaarrond-begrazing zo ver gevorderd, dat het gebied zijn weidevogelpredikaat kan vergeten, al was het maar vanwege de zeer geringe oppervlakte extensief beheerd grasland die nog resteert. De Tureluur was eind jaren negentig de positieve uitzondering onder de weidevogels. Maar in 2011 is de stand met name in het bolwerk de Ambtswaard flink onderuit gegaan. Door natuurontwikkeling in de Kleine Gelderse Waard is het aantal Tureluurs in de Rijnstrangen sinds 2009 (tijdelijk) toegenomen tot vier of vijf paar.

Struweelvogels

De belangrijkste gebieden voor struweelvogels zijn de Groenlanden/Bisonbaai,

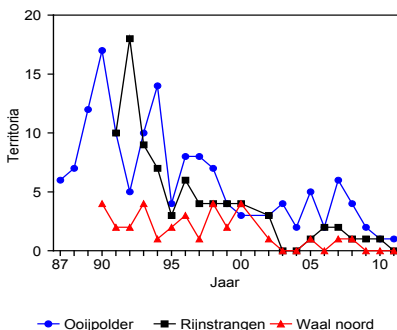
Roodborsttapuit**Nachtegaal**

Millingerwaard en de Oude Waal bij de Bijland. Elders zorgt (recente) natuurontwikkeling voor geschikte habitat voor vooral Grasmus en Kneu. De Grasmus als talrijkste en meest verbreide soort bepaalt in sterke mate het beeld van de struweelvogels in de Gelderse Poort. De Roodborsttapuit is met een spectaculaire opmars bezig. De soort heeft na eerdere kleine erupties (al vanaf 1998) nu een substantiële sprong gemaakt naar de verruigde uiterwaarden en komt werkelijk in zowat ieder deelgebiedje voor. De verspreiding van de Nachtegaal geeft de ligging aan van de wat beter ontwikkelde vochtige struwelen en moerasbos met een goed ontwikkelde struiklaag. Vooral buitendijks is de Nachtegaal echter sterk afgenomen (Millingerwaard, Lobberdense Waard) maar in de Ooijpolder zit de soort onverwacht weer in de lift.

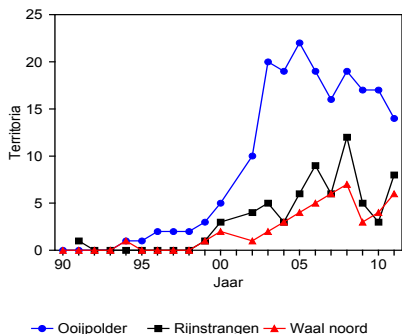
Bosvogels

De bossen in de Gelderse Poort zijn vooral wilgenbossen in de oude kleiputten. In de uiterwaarden zijn typen ooibos te vinden, vooral in de Erlecomse, Kekerdomse- en Millingerwaard zijn deze goed ontwikkeld. Droge hardhoutooibossen met Eik, Sleedoorn en Bosrank op de oeverwal

(Colenbranderbos) en de natte zachthoutooibossen van Schietwilg in de kleiputten. De ouder wordende wilgenbossen worden meer en meer bevolkt door typische bosvogels terwijl begrazing en de afwisseling droog-nat zorgt voor rijke overgangen en randmilieus. In het Colenbranderbos is het beheer van Staatsbosbeheer gericht op het behoud en vergroting van het aandeel hardhoutsoorten. Het bosareaal in het onderzoeksgebied is de afgelopen jaren afgenomen. Zo zijn diverse populierenbosjes gekapt. Ook de wilgen in grote delen van de Rijnstrangen zijn sinds de winter van 2006/07 geleidelijk aan gekapt om moerasvegetaties van riet en biezen te regenereren. In de Millingerwaard is een deel

Ransuil

Groene Specht

in 1998, 2004 en 2007 Kerkerdomse & Millingerwaard, 2002 Bemmelse Polder, JvD) waarna verder ieder teken ontbreekt. Is er wel een succesvol broedgeval dan verdwijnen de roepende kuikens vaak één voor één.

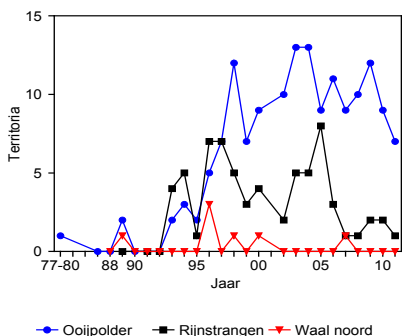
Door de reeks koude winters is de groei van het aantal Groene spechten tot stilstand gekomen. Na een opmerkelijke groei vanaf 1999 is de soort in alle deelgebieden achteruit gegaan. Al is er in de Rijnstrangen en Waal noord wel sprake van herstel in 2011.

van het oudere wilgenbos gekapt om de doorstroming bij hoog water te verbeteren. De verspreiding van Appelvink, Kleine bonte specht en Boomklever geeft de ligging van de wat oudere bossen goed weer. Door zijn nachtelijke leefwijze en onopvallende geluidenrepertoire is de Ransuil niet altijd makkelijk vast te stellen, maar toch lijkt het erop dat de soort verdwijnt uit de Gelderse Poort... In 2010 vonden we nog twee en in 2011 nog maar één territorium. Naast de waarschijnlijk te wensen over latende beschikbaarheid van woelmuizen is de Ransuil ook predatiegevoelig. Niet zelden wordt tijdens de eerste inventarisatieronde een geplukte Ransuil vastgesteld (tenminste

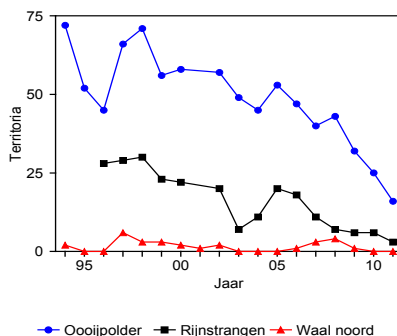
De achteruitgang van de Kleine bonte specht sinds 2007 in de Rijnstrangen kan het effect zijn van grootschalige boskap om rietmoeras weer kansen te geven. De soort is door zijn lage trefkans echter moeilijk te monitoren.

De Zomertortel gaat gestaag in aantal achteruit, de oorzaak daarvoor moet vooral in het overwinteringsgebied worden gezocht. Alleen de beboste delen van de Millingerwaard zijn nog relatief goed bezet, maar de dichtheid loopt ook hier terug. De Wielewaal is bijna verdwenen uit de Gelderse Poort. Begin jaren negentien-negentig waren er jaarlijks nog gemiddeld 33

Kleine Bonte Specht

Zomertortel

paar. De echte klap kwam in de Rijnstrangen in de tweede helft jaren negentig, in Ooij begin jaren 2000. De achteruitgang wordt versterkt door selectieve kap van populierenbos.

Cultuurlandvogels

Deze soortgroep is een gemêleerd gezelschap van soorten van besloten en halfopen cultuurlandschappen, dorpskernen en industrieterreinen. Niet alle soorten in deze groep zijn jaarlijks even goed geteld. Een duidelijke afname is vastgesteld bij typische soorten van kleinschalig cultuurlandschap, zoals Torenvalk en Steenuil. Een afname welke ook landelijk speelt en waarbij de beschikbaarheid van voedsel (muizen) waarschijnlijk een grote rol speelt. Maar ook het steeds "netter" worden van het cultuurlandschap eist zijn tol. Met name het verdwijnen van rommelige erven, schuurtjes en overhoekjes. De verspreiding van de Steenuil en de Kerkuil is vooral verbonden aan geschikte broedplaatsen. Een toename is vastgesteld bij soorten welke voor hun voorkomen afhankelijk zijn van bomen, vooral de Putter is inmiddels wijd verspreid in de Gelderse Poort.

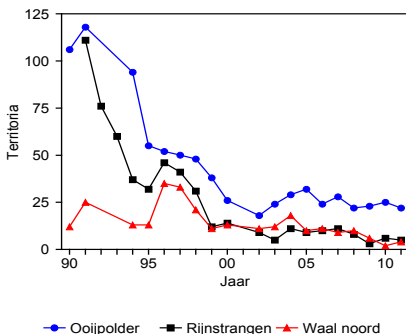
Een nieuwe soort van deze groep in de

Gelderse Poort is de Slechtvalk. Een paar heeft in 2010 en 2011 succesvol gebroed op een hoogspanningsmast bij het Bergse Hoofd in de Rijnstrangen.

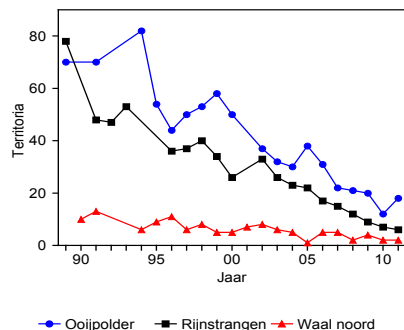
De Patrijs gaat langzaam in aantal achteruit. Alleen in de Ooijpolder is de stand vanaf 2001 met gemiddeld 24 per jaar redelijk stabiel. Maar in de periode 1995-99 was dat nog 51 en in de periode 1990-94 lag dat nog boven de honderd met 106.

Muizenetende cultuurlandvogels nemen af in aantal, specialist Torenvalk voorop, gevolgd door de minder eenkennige Steenuil. Dat komt niet alleen door slechte muizenjaren, er is kennelijk structureel minder te eten en misschien geldt dat niet alleen voor deze predatoren (zie de opmerkingen bij Ransuil). Ter vergelijking het aantalverloop van Buizerd en Torenvalk in de hele Gelderse Poort in één figuur. De Buizerd is een generalist bij uitstek, maar natuurlijk wel gevoelig voor instortende woelmuiscapaciteiten. Hij laat in 2011 een dip zien die eerder alleen na de hoogwaters in 1995 en 1997 voorkwam. Maar de Torenvalk verdween in 2011 zowat uit beeld en dat in een gebied van ruim 10.000 hectare!

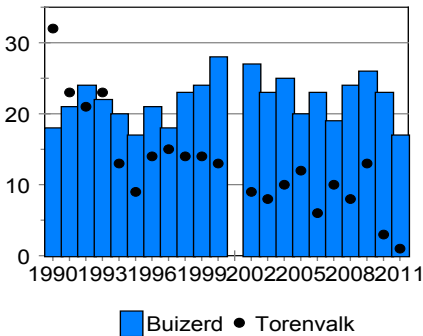
Patrijs

Steenuil

Buizerd en Torenvalk

natuurlijk door met deze inventarisatie. En evenals in voorgaande jaren kunnen we weer enkele nieuwe tellers gebruiken om de groep te verjongen. Er zijn enkele vacante gebieden, maar ook als mede teller zijn er nog karteerders nodig. Daarnaast is het mogelijk om binnen deze groep opgeleid te worden van beginner tot zelfstandig teller. Heb je interesse, meld je aan bij Frank Majoor (frank.majoor@sovon.nl).

Frank Majoor & Jan van Diermen

Evaluatie

In 2010 en 2011 zijn in de Gelderse Poort ruim 120 verschillende broedvogelsoorten vastgesteld, hiervan zijn er 90 (vrijwel) gebiedsdekkend geteld. De overige 30 soorten zijn algemene, wijdverspreide soorten, zoals Koolmees en Ekster.

In de Gelderse Poort werden in 2010 en 2011 in totaal 33 soorten vastgesteld die voorkomen op de landelijke Rode Lijst (2004) van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Roerdomp (2/6), Woudaap (4/5), Wintertaling (4/5), Zomertaling (17/8), Slobeend (38/36), Boomvalk (2/4), Slechtvalk (1/1), Patrijs (33/31), Grutto (35/28), Tureluur (50/39), Visdief (5/9), Zwarte stern (123/133), Zomertortel (31/19), Koekoek (67/60), Kerkuil (3/7), Steenuil (21/26), Ransuil (2/1), Groene Specht (24/28), Veldleeuwerik (127/136), Boerenzwaluw, Huiswaluw, Graspieper (228/231), Gele Kwikstaart (142/197), Nachtegaal (38/47), Snor (3/5), Grote Karekiet (4/4), Spotvogel (59/81), Grauwe Vliegenvanger (53/47), Matkop (77/85), Wielewaal (4/4), Huismus, Ringmus, en Kneu (214/191).

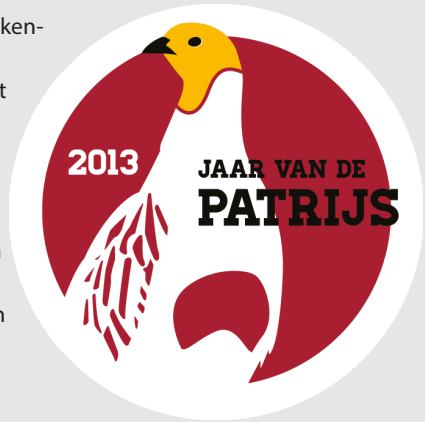
Oproep

Het veldwerk van de inventarisatie van 2012 is net afgerond... en ook in 2013 gaan we

2013 Jaar van de Patrijs

Nog maar veertig jaar geleden was de Patrijs een kenmerkende soort van het Nederlandse platteland. Maar sinds de jaren zeventig zijn de aantallen met ruim 95% afgenomen. In ons werkgebied is uit de Rijnstrangen een langjarige reeks bekend, van 94 paar in 19991 naar 5 in 2011! De Patrijs is bezig te verdwijnen uit Nederland. Sovon en Vogelbescherming willen dat niet laten gebeuren en hebben daarom 2013 uitgeroepen tot het Jaar van de Patrijs. Door middel van onderzoek en tellingen willen we een aantal onderzoeksvragen beantwoorden.

<http://www.sovon.nl/nl/content/jaar-van-de-patrijs>

Patrijzen, nabij Elst, 17 december 2011

Foto: Jos vd Leijgraaf

Broedvogeltellingen 2013 beginnen weer

Begin maart beginnen de meeste broedvogeltellingen. Naast tellers zijn we ook op zoek naar medetellers. Meegaan met ervaren tellers is vaak de beste leerschool. Binnen onze vogelwerkgroep hebben we een aantal gebieden en tellingen waar dat mogelijk is.

Rijnstrangen

Jaarlijks wordt het hele Rijnstrangengebied geïnventariseerd op bijzondere en schaarse broedvogels. Roerdomp, Grote Karekiet, Woudaap maar ook meer algemene soorten als Blauwborst en Dodaars worden er gezien. Voor informatie over deelname of wie waar telt kun je terecht bij Frank Majoor (frank.majoor@sovon.nl).

Veluwezoom

Een totaal ander gebied met vooral bos- en heide vogels met paradepaardjes als Nachtzwaluw, Raaf, Zwarte Specht. Fluiters en Boomleeuwerik. Jaarlijks worden een groot aantal gebieden geteld op de Veluwezoom en wie waar telt en versterking nodig is kun je krijgen via Cor de Vaan (wielewaal.cdv@gmail.com).

Meinerswijk

Dit stadspark langs de rivier wordt al 25 jaar op rij geteld op alle broedvogelsoorten. IJsvogel, Rietgors, Fuut, Krakeend, Kleine Karekiet, Roodborstapuit en Grasmus is een gegarandeerde greep uit de 70 soorten tijdens een bezoek. Joost van Bruggen (joost.vanbruggen@sovon.nl) kan je inwijden in de geheimen van Meinerswijk of koppelen aan een teller.

Park Rosendael

Het langstlopende BMP-plot van de vogelwerkgroep ligt in het park met de Bedrieger-tjes en de Schelpengalerij. Veel leden werd hier de kneepjes van het vak geleerd met veel bosvogels maar ook IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart worden regelmatig gezien. Informatie bij Jan Schoppers (jan.schoppers@sovon.nl).

MUS

Het Meetnet Urbane Soorten is bij uitstek geschikt voor de minder ervaren teller. Voorwaarde is wel dat je circa 30 algemene stadsvogels kent op geluid en/of uiterlijk. Binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep zijn zo'n 30 waarnemers actief. Ga voor meer info of aanmelden over het stadsvogelmeetnet naar <http://www.sovon.nl/nl/content/meetnet-urbane-soorten-mus> of wil je een keer mee met een teller in de buurt neem dan contact op met Jan Schoppers.

Van het Secretariaat

Nieuwe leden

- André van der Aa, Helhoek 6, 6923 PE GROESSEN, , a.vanderaa@liemerscollege.nl
Thea Baksteen, De Bitterstraat 7, 6826 RA ARNHEM, 026-3636375
- Joost Becker, Veluwestraat 69, 6813 EB ARNHEM, 06-51227289,
joostjohan@yahoo.com
- Helga Bod, Rietganssingel 85, 6883 DR VELP, 026-3629202, helgabod@gmail.com
- Truke Brandsma, Vondellaan 54, 6824 NG ARNHEM, 026-3618573,
truke.brandsma@hotmail.com
- Bert van den Broek, Morgen 21, 3763 WG SOEST, 06-53179380,
• bertfotosoest@gmail.com
- Wim Budel, Annastraat 1, 6882 BA VELP, 026-3613522, h.koning99@upcmail.nl
- Mark Gal, Tricht 6, 6983 MH DOESBURG, 0313-475135, rba.markgal@gmail.com
- Jeroen Gosse, Julianalaan 48, 6824 KG ARNHEM, 06-55335136,
j.gosse@dekrachtvanbeeld.nl
- Betty Hendriksen, Utrechtsestraat 65 I, 6811 LW ARNHEM, 026-4432546,
betty_hendriksen@hotmail.com
- Hans Keppel, J. Ligthartlaan 29, 6957 BA LAAG SOEREN, 0313-707857,
info@h-keppel.speedlinq.nl
- Egbert Klaassens, Campstede 15, 6983 HJ DOESBURG, 0313-476676,
e.klaassens@tiscali.nl
- Eelke Kroes, Holtweg 8, 6816 RG ARNHEM, 026-4420419, bwkroes@kpnplanet.nl
- Herman Peters, De Ruyterlaan 2A, 6881 GN VELP, 026-3617654,
• herman_peters@planet.nl
- Renske Postma, Julianalaan 48, 6824 KG ARNHEM, 06-19862221,
• info@dekrachtvantaal.nl

- Hans Ringers, Breukinklaan 16, 6951 NA DIEREN, 0313-416913, hansringers@hetnet.nl
- Dick Schuurin, Henri Viottastraat 4, 6952 BJ DIEREN, 06-24198903, dick.dieja@gmail.com
- Helen Snelders, Goeman Borgesiusstraat 8, 6951 BH DIEREN, 06-19961287,
gardenbirds@live.nl
- Marcel Teunissen, Noorderstraat 57, 6953 CD DIEREN, 0313-413669, sidewinder987@gmail.com
- Chris en Resy van Vooren, Rietmaat 27, 6983 DE DOESBURG, 0313-479224,
r_naninck@hotmail.com
- Rob Zweers, Emily Brontesingel 243, 6836 VJ ARNHEM, 06-10129954,
robzweers1960@gmail.com

Mailadreswijzigingen

- Han Derks, jpperks1966@gmail.com
- Erik Ernens, erik.ernens@gmail.com
- Norbert Lucassen, norbert@ipv-lokaal.nl
- Karin Nieuwenhoff,
karinnieuwenhoff@hotmail.nl
- Marc van der Valk,
marcvandervalk@gmail.com
- Hein Visser, bureau.heinvisser@gmail.com
- Egbert Vrieling, egbert.vrieling@gmail.com

Overleden

- Henk Nelissen

Beëindiging lidmaatschap

- Andele Boorsma
- Dirk de Broekert
- Jurriën van Deijk
- Agnes Heling
- Lars Soerink
- Ruben Vermeer
- Daan Vreugdenhil
- Dorry Wansink

Excursieprogramma begin 2013

Zondag 24 maart: Park Lingezegen (ten zuiden van Arnhem)

Tussen Nijmegen en Arnhem wordt het komgebied heringericht zodat natuur, recreatie en landschap meer tot hun recht gaan komen. Wie kent intussen niet de plasdras zone bij het kassengebied Bergerden. Maar ook andere gebiedsdelen zijn de moeite van het bezoeken waard. Onder leiding van een enthousiaste gebiedskenner fietsen we door Park Lingezegen om daar de vogels in nieuwe natuurgebieden te bekijken.

Vervoer	Per fiets (circa 45 km)
Kosten	Geen
Vertrek	9.30 uur (voor de locatie zie de website van de VWG)
Duur	verwachtte terugkeer rond 18.00 uur
Opgave bij	Via de website: www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Woensdagavond excursies in april en mei (3, 10, 17 en 24 april en 1, 8, 15, 22 en 29 mei)

Zin in een avondje vogels kijken en luisteren? Zorg dat je op 'n woensdagavond om bij het vertrekpunt bent. Er is altijd een excursieleider die je meeneemt naar een van zijn of haar favoriete vogelplekken in de directe omgeving. Bij uitstek geschikt voor beginnende vogelaars of stresskippen die de werkdag willen vergeten.

Vervoer	Per fiets en misschien een stukje te voet
Kosten	Geen
Vertrek	19.30 uur bij ingang Biljoen, T-splitsing Van Spaenallee - Gasthuislaan te Velp
Duur	circa 2 uur tot zonsondergang
Opgave bij	Niet nodig, maar check de avond vooraf of de excursie niet is geannuleerd

Zondag 7 april: Jeugdexcursie in de Meinerwijk

De vogeltrek is op gang. De eerste vogels uit Afrika zijn weer terug en vele andere vogels zijn op weg naar de noordelijke broedgebieden. Meinerswijk is een belangrijk gebied voor verschillende broed- en trekvogels. Samen met een gids wordt er gestruind en onderweg speuren we naar vogels, veren, braakballen en noem maar op. Met een beetje geluk laat de blauwborst zich zien en de eerste koekoek zich horen. De gids zal je met een telescoop de kenmerken van de vogels helpen ontdekken. Wellicht kunnen er ook ringen worden aflezen bij ganzen en deze waarnemingen digitaal worden vastlegt.

Wie:

Voor de kinderen van de VWG-leden, jonge introduce's zijn welkom, maar ouders niet verder dan het hek. Op basis van opgave wordt de excursiegroep al of niet opgesplitst naar verschillende leeftijden.

Vervoer	Te voet, stevige wandelschoenen of laarzen aanbevolen
Kosten	Geen
Vertrek	Brengen bij de ingang Meinerswijk tegenover de Stenen Kamer aan de Drielse dijk, tijdstip 9.00 uur
Duur	Ophalen na circa 2,5 uur op startpunt
Opgave bij	Via de website www.vogelwerkgroeparnhem.nl (ook de leeftijd opgeven)

Zondag 14 april: Landje van Geijssel en de Groene Jonker

Vogels kijken in de Randstad. Veehouder Jan Geijssel zet jaarlijks van half februari tot half april negen hectare land onder water. In het uitgeveende deel van de polder bij Ouderkerk aan de Amstel ontstaat daardoor een ideale plek voor vogels, die net terugkomen uit hun overwinteringsgebieden. Niet ver daar vandaan ligt de de Groene Jonker. Het vormt een verbinding tussen de Nieuwkoopse en Vinkeveense Plassen. Het is

een waterrijk natuurgebied met wandelroute. Veel kans op bijzondere soorten van weiden en moerasvogels.

Vervoer	Per auto en te voet, goede wandelschoenen (waterdicht) aanbevolen
Kosten	Autokosten worden hoofdelijk omgeslagen
Vertrek	6.30 uur bij Sonsbeekingang Trianon/Chinees rest. Zypendaalseweg (Arnhem)
Duur	verwachtte terugkeer rond 18.00 uur
Opgave bij	Via de website: www.vogelwerkgroeparnhem.nl

V-formatie

In jaargang 29 nr 4 van de Vlerk opent onze voorzitter met een waarneming over grote groepen in V-formatie overvliegende ganzen. Daarbij de opmerking plaatsend dat de reden daarvoor alom bekend is. Dit zou het verhogen van de vliegefficiency zijn. Ik vraag me af hoe dit verhaal de wereld in is gekomen. Als ik naar de overvliegende ganzen kijk zie ik dat ze een afstand van minimaal twee lengtes houden en ook nog eens schuin daarnaast. Wielrenners kleven het liefst 10 cm achter hun voorganger. En ik vermoed dat een gans als het om vermindering van luchtweerstand gaat toch recht achter de voorganger zou vliegen en daarbij zowat met de snavel in de staart. Ik heb een keer het 'bewijs' voor de efficiency theorie gelezen. Ik denk dat het in het blad Vogels van vogelbescherming was, maar dat

weet ik niet meer. Het bewijs bestond eruit dat ze de gewichten van ganzen hadden gemeten die hetzelfde traject aflegden, waarbij een van de ganzen alleen had moeten vliegen. Het bleek dat die ene gans duidelijk meer gewicht had verloren dan de anderen. Dat feit kan ik me goed voorstellen, maar lijkt mij eerder veroorzaakt doordat die gans meer gestrest is. Gelukkig haalt ook de voorzitter de sociale en hiërarchische component aan. Mijn vraag is of er iemand is die van dit onderwerp, mn het aerodynamische aspect ervan, meer weet.

Ivo Seelen
ivo.seelen@planet.nl

Agenda

Ledenbijeenkomsten 2013

19 maart ALV Jaarlijkse Algemene Ledenvergadering. 20-22 uur.

Stadsboerderij Presikhaaf, Ruitenberglaan 4, Arnhem.

Excursies

Woensdagavondexcursies

1, 8, 15, 22 en 29 mei

1 of 8 juni

Excursie naar de Aerditse Gelderse Waard

28 juni

Excursie: Nachtzwaluwen op de Veluwezoom

Tellingen Sovon & Vogelbescherming

16 maart

Slaaplaatstelling Scholekster, Kemphaan en Grutto

16 maart

Maandelijks watervogel- en de ganzen en zwanentelling. Voor informatie hierover bij Greta van Hoorn, 026-3511805, g.van.hoorn@hccnet.nl

23 maart

Slaaplaatstelling Aalscholver

1-30 april

Eerste telperiode MUS

6 april

Slaaplaatstelling Scholekster, Kemphaan en Grutto

13 april

Maandelijks watervogeltelling. Voor informatie hierover bij Greta van Hoorn, 026-3511805, g.van.hoorn@hccnet.nl

4-12 mei

Nationale Vogelweek. De Vogelwerkgroep zal op een aantal plaatsen excursies verzorgen.

15 mei- 15 juni

Tweede telperiode MUS

15 juni- 15 juli

Derde telperiode (avond) MUS